

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Η γυναικοκτονία στην Ελλάδα και ο ρόλος των Μέσων Επικοινωνίας.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κωνσταντίνα Τσούνη

(Α.Μ. 4121Μ016)

Αθήνα, 2023

Τριμελής Επιτροπή

Δρ. Γαζή Αγγελική, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Βώβου Ιωάννα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Ψύλλα Μαριάννα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Κωνσταντίνα Τσούνη, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Συνομογραφίες

M.M.E.:	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης/Επικοινωνίας
ΕΛ.ΑΣ.:	Ελληνική Αστυνομία
A.E.A.	Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας
Ο.Η.Ε.:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π.Ο.Υ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Γ.Κ.Π.Δ.	Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων
Γ.Γ.Ι.Φ.	Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων
Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ.	Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων
Γ.Α.Δ.	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση
ΓΕ.Π.Α.Δ.	Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση
W.H.O.	World Health Organization
U.N.	United Nations
E.I.G.E.:	European Institute for Gender Equality / Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων
U.N. Women	United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women
U.N.O.D.C.	United Nations Office on Drugs and Crime
C.E.D.A.W.	Committee on the Elimination of Discrimination against Women / Σύμβαση για την Καταπολέμηση όλων των μορφών Διακρίσεων Κατά των Γυναικών
O.A.S.	Organization of American States
E.O.F.	European Observatory on Femicide / Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τη Γυναικοκτονία
ICCS	International Classification of Crime for Statistical Purposes

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια, Δρ. Αγγελική Γαζή, διότι διέκρινε από την πρώτη στιγμή την προοπτική και τις δυνατότητες του αντικειμένου της παρούσας εργασίας και μου παρείχε με επαγγελματισμό και κυρίως με αμείωτη προθυμία την καθοδήγηση, τις γνώσεις και τη στήριξή της μέχρι την ολοκλήρωση της συγγραφής. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της οικογένειάς μου, τα οποία με συνέδραμαν ενεργά σε όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα, ώστε να μπορέσω να συνδυάσω όλους τους ρόλους μου σε προσωπικό, επαγγελματικό και πανεπιστημιακό επίπεδο, ιδιαίτερα δε το σύζυγό μου, στην παρακίνηση και τη στήριξη του οποίου οφείλω την απόφασή μου εξ αρχής να συμμετάσχω στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

Περιεχόμενα

Συνοτομογραφίες	2
Ευχαριστίες.....	4
Πίνακες.....	7
Γραφήματα	7
Περίληψη	8
Abstract.....	9
Εισαγωγή.....	10
Κεφάλαιο 1ο: Τα μέσα (μαζικής) ενημέρωσης και η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας	13
1.1. Μαζική Επικοινωνία.....	14
1.2. Οι επιδράσεις των Μέσων Ενημέρωσης	15
1.2.1. Εξέλιξη των επιδράσεων.	17
1.2.2. Διάκριση μεταξύ των επιδράσεων.	20
1.3. Κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και ο ρόλος των Μέσων Επικοινωνίας	21
1.3.1. Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας.....	21
1.3.2. Ο ρόλος των Μέσων (Μαζικής) Επικοινωνίας.	23
Κεφάλαιο 2ο: Η γυναικοκτονία και ο ρόλος των μέσων επικοινωνίας	28
2.1. Τι είναι γυναικοκτονία	28
2.1.1. Προέλευση του όρου.....	28
2.1.2. Ορισμοί – Διεθνή Κείμενα και Συμβάσεις.....	31
2.2. Γυναικοκτονία και Μέσα Επικοινωνίας	38
Κεφάλαιο 3ο: Μεθοδολογία.....	44

3.1. Τα στάδια της έρευνας.....	44
3.2. Δευτερογενής Ανάλυση Δεδομένων.....	48
Κεφάλαιο 4ο: Αποτελέσματα της έρευνας – Απεικόνιση των δεδομένων.....	54
Κεφάλαιο 5ο: Συζήτηση – Συμπεράσματα της έρευνας – Γενικά συμπεράσματα.....	68
Βιβλιογραφία.....	74

Πίνακες

Πίνακας 1. Οι υποθέσεις ανθρωποκτονίας συνολικά, οι υποθέσεις ανθρωποκτονίας με θύματα γυναίκες συνολικά και οι υποθέσεις γυναικοκτονίας για τη δεκαετία 2012 - 2021	55
--	----

Γραφήματα

Γράφημα 1. Συγκριτική συγκεντρωτική απεικόνιση υποθέσεων	56
Γράφημα 2. Σύγκριση ανθρωποκτονιών με θύματα γυναίκες και υποθέσεων γυναικοκτονίας	57
Γράφημα 3. Τόπος τέλεσης γυναικοκτονιών (σε επίπεδο Γ.Α.Δ. και ΓΕ.Π.Α.Δ.)	59
Γράφημα 4. Σχέση θυμάτων – θυτών (Αναλυτικά)	61
Γράφημα 5. Σχέση θυμάτων – θυτών (Ομαδοποιημένες κατηγορίες)	62
Γράφημα 6. Τρόπος τέλεσης	64
Γράφημα 7. Κακοποίηση θυμάτων	66
Γράφημα 8. Ψυχολογικά προβλήματα, χρήση ναρκωτικών και αλκοόλ δραστών	67
Γράφημα 9. Αυτοχειρία ή απόπειρα αυτοχειρίας δραστών	67

Περίληψη

Σκοπό της εργασίας αποτελεί η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με το αν τα χαρακτηριζόμενα ως γυναικοκτονίες εγκλήματα εμφανίζουν πράγματι αυξητική πορεία, αποτελώντας κοινωνικό φαινόμενο σε έξαρση ή αν απλά συναντούν αυξητική προβολή εκ μέρους των μέσων επικοινωνίας, ως αποτέλεσμα μίας πραγματικότητας κοινωνικά κατασκευασμένης από τα ίδια τα μέσα. Για την ικανοποίηση του εν λόγω σκοπού επιχειρήθηκε η επεξεργασία δεδομένων που χορηγήθηκαν από τη βάση καταγραφής των εγκλημάτων της Ελληνικής Αστυνομίας, σχετικά με τις ανθρωποκτονίες που διαπράχθηκαν από πρόθεση, στο σύνολο της επικράτειας, για το χρονικό διάστημα της δεκαετίας 2012-2021. Από την ανάλυση των δεδομένων αυτών, διαχωρίστηκαν οι υποθέσεις τετελεσμένων εγκλημάτων κατά ζωής σε βάρος ατόμων θηλυκού γένους, οι οποίες συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα γυναικοκτονίας, όπως αυτά καταγράφονται στους ορισμούς και στα διεθνή κείμενα και συμβάσεις Οργανισμών, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.). Η εργασία δομείται σε πέντε κεφάλαια, εκ των οποίων τα δύο πρώτα αποτελούν τη θεωρητική προσέγγιση του ερευνητικού ερωτήματος, με την παρουσίαση εννοιών και όρων σχετικά με την κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τη γυναικοκτονία. Τα υπόλοιπα κεφάλαια καταπιάνονται με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και συγκεκριμένα τη δευτερογενή ανάλυση των χορηγηθέντων δεδομένων της Ελληνικής Αστυνομίας, με την καταγραφή και την οπτική απεικόνιση των αποτελεσμάτων της ερευνητικής διαδικασίας με τη χρήση προγραμμάτων και λογισμικών (Microsoft Excel και Tableau) και τέλος με την παρουσίαση των συμπερασμάτων της έρευνας και τη συζήτηση επ' αυτών.

Λέξεις – κλειδιά: γυναικοκτονία, ελληνική αστυνομία, μέσα επικοινωνίας, ΜΜΕ, κατασκευή κοινωνικής πραγματικότητας

Abstract

The aim of this thesis is to draw safe conclusions as to whether crimes characterized as femicide are indeed on an increasing course, being a social phenomenon on the rise, or whether they simply encounter an increasing projection on the part of the media, as a result of a reality socially constructed by the media itself. In order to satisfy this purpose, an attempt was made to process the data provided by the crime database of the Hellenic Police, concerning homicides committed with intent, in the whole territory, for the period 2012-2021. From the analysis of these data, cases of completed life crimes against females, which bring together the characteristics of femicide, as recorded in the definitions and international texts and conventions of organizations such as the World Health Organization (WHO) and the United Nations (UN), were distinguished. The study is structured in five chapters, of which the first two constitute the theoretical approach to the research question, with the presentation of concepts and terms related to the construction of social reality and the femicide. The remaining chapters deal with the methodology followed, namely the secondary analysis of the data provided by the Hellenic Police, the recording and visualization of the results of the research process using programs and software (Microsoft Excel and Tableau) and finally the presentation of the research's conclusions and the discussion on them.

Keywords: femicide, Hellenic police, the media, construction of social reality

Εισαγωγή

Πρωτεύοντα άξονα της παρούσας εργασίας αποτελεί η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας στη σύγχρονη εποχή, εξεταζόμενη υπό το πρίσμα των μέσων μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας, παραδοσιακών και σύγχρονων, ψηφιακών και μη, τα οποία άμα τη εμφάνισή τους έχουν αποκτήσει κυρίαρχο ρόλο, επιδρώντας καταλυτικά στις διαδικασίες, με τις οποίες το άτομο διαμορφώνει τις αναπαραστάσεις και στάσεις που τελικά υιοθετεί στις διάφορες εκφάνσεις της ζωής του. Μέσα και κοινωνικά κατασκευασμένη πραγματικότητα είναι συνδεδεμένα με δύο τρόπους: από τη μία, μέσα από τη δράση τους, τα μέσα διαθέτουν τη δυνατότητα να αναδεικνύουν και συμβάλλουν στη διατήρηση στην «πρώτη γραμμή» ή αλλιώς στην επικαιρότητα, μίας ήδη διαμορφωμένης πραγματικότητας και ορισμένης αντίληψης γύρω από ένα συγκεκριμένο ζήτημα, παράλληλα δε θεωρείται ότι έχουν την ισχυρή δύναμη να προβαίνουν στην πρωτογενή δημιουργία – δηλαδή την εξ αρχής κατασκευή – της πραγματικότητας ενός φλέγοντος και ενδιαφέροντος για την κοινή γνώμη θέματος.

Με αφετηρία τη μελέτη και την κατανόηση της θεωρίας περί της κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας, επικεντρωμένη στο ρόλο των μέσων, αντικείμενο του παρόντος πονήματος αποτελεί η επεξεργασία δεδομένων σχετικά με υποθέσεις διάπραξης του αδικήματος της ανθρωποκτονίας σε βάρος ατόμων θηλυκού γένους, οι οποίες συγκεντρώνουν τα γνωρίσματα της γυναικοκτονίας και δύνανται να χαρακτηριστούν ως τέτοιες.

Ως έναυσμα για την επιλογή και εκπόνηση της παρούσας εργασίας μπορεί να θεωρηθεί η έντονη δημόσια συζήτηση των τελευταίων ετών γύρω από τον μέχρι πρότινος αφανή, αν όχι άγνωστο για πολλούς, όρο «γυναικοκτονία». Βασικός στόχος της ερευνητικής διαδικασίας που πραγματοποιήθηκε είναι η προσπάθεια απάντησης στον προβληματισμό, που αποτελεί και το ερευνητικό ερώτημα της εργασίας: είναι τελικά η γυναικοκτονία ένα κοινωνικό φαινόμενο σε έξαρση, που χρήζει ενδελεχούς μελέτης και τελικά αντιμετώπισης ή πρόκειται για αυξητική προβολή των εγκλημάτων αυτών εκ μέρους και προς όφελος των μέσων, προς προσέλκυση της κοινής γνώμης;

Πηγή από την οποία αντλήθηκαν τα προς επεξεργασία δεδομένα αποτέλεσε, κατόπιν αιτήματος της εκπονούσας την εργασία προς την αρμόδια υπηρεσία, η ηλεκτρονική βάση καταγραφής ποινικών αδικημάτων της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία επιλαμβάνεται αυτών των υποθέσεων σε πρώτο βαθμό. Τα δεδομένα που χορηγήθηκαν αφορούν το σύνολο των ανθρωποκτονιών σε βάρος γυναικών, που έλαβαν χώρα στην ελληνική επικράτεια για το χρονικό διάστημα της δεκαετίας 2012-2021, το οποίο κρίθηκε ικανό διάστημα προς εξαγωγή αξιολογών συμπερασμάτων. Εν συνεχεία, με τη μέθοδο της δευτερογενούς ανάλυσης, διαχωρίστηκαν τα εγκλήματα που εμφανίζουν χαρακτηριστικά γυναικοκτονίας, βάσει της υφιστάμενης βιβλιογραφίας αναφορικά με το εν λόγω φαινόμενο.

Η εργασία δομείται σε πέντε κεφάλαια, εκ των οποίων τα δύο πρώτα περιλαμβάνουν τη βιβλιογραφική επισκόπηση και τη θεωρητική πλαισίωση του αντικειμένου της έρευνας. Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος του πρώτου κεφαλαίου παρατίθεται μία μικρού μήκους ιστορική αναδρομή για την εμφάνιση και εξέλιξη των μέσων ενημέρωσης/επικοινωνίας, καθώς επίσης μία συνοπτική αναφορά στη θεωρία των επιδράσεων των μέσων, ενώ το δεύτερο μέρος καταπιάνεται με την κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας, όπως διατυπώθηκε η θεωρία της από διάφορους ερευνητές και συμπληρωματικά με το ρόλο των μέσων σε αυτή. Εν συνεχεία το δεύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται το φαινόμενο της γυναικοκτονίας, όπου παρουσιάζονται στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου η προέλευση του όρου και οι υφιστάμενοι ορισμοί μέσω των διεθνών κειμένων και συμβάσεων, στο δε δεύτερο μέρος εκτίθεται η σχέση μεταξύ γυναικοκτονίας και μέσων επικοινωνίας, όπως διαμορφώνεται μέσω της προβολής του φαινομένου στη σύγχρονη εποχή.

Ακολούθως, το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει αναλυτικά τα στάδια της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκαν κατά την επεξεργασία και τη δευτερογενή ανάλυση των δεδομένων που χορηγήθηκαν από την Ελληνική Αστυνομία, ενώ περιεχόμενο του τέταρτου κεφαλαίου αποτελεί η οπτικοποίηση και η απεικόνιση της ανάλυσης των δεδομένων, μέσω πινάκων και γραφημάτων του προγράμματος λογιστικών φύλλων Microsoft Excel και του λογισμικού οπτικής ανάλυσης Tableau. Εν κατακλείδι, το τελευταίο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην εξαγωγή και καταγραφή συμπερασμάτων που προέκυψαν στο πλαίσιο της ερευνητικής

προσπάθειας, ως απάντηση στο προαναφερόμενο ερώτημα και ως αποτέλεσμα τόσο της βιβλιογραφικής επισκόπησης όσο και της επεξεργασίας των δεδομένων, αλλά και από τη συνδυαστική μελέτη αυτών.

Κεφάλαιο 1ο

Τα μέσα (μαζικής) ενημέρωσης και η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας

Ως λόγος ορίζεται η ικανότητα του ανθρώπου να επικοινωνεί χρησιμοποιώντας τη γλώσσα, ένα οργανωμένο σύστημα σημείων, λέξεων, συμβόλων, κινήσεων και ήχων. Μέσω των λέξεων «χτίζουμε», κατασκευάζουμε τις σκέψεις μας, διαμορφώνουμε τις απόψεις και τα συναισθήματά μας, όπως προκύπτουν από τις εμπειρίες μας, προκειμένου να τα εκφράσουμε στο συνομιλητή μας, στον περίγυρο και στον κόσμο γενικά· με άλλα λόγια, «ο λόγος μας...είναι ένα δυναμικό εργαλείο περιγραφής του κόσμου»¹.

Παράλληλα, δεν πρέπει να παραγνωριστεί το γεγονός ότι η γλώσσα και ο λόγος μπορούν στον ίδιο βαθμό να αποτελέσουν εργαλεία όχι μόνο περιγραφής, αλλά και μεταμόρφωσης του κόσμου. Η χρήση τους παρέχει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να παρουσιάσουν ένα ζήτημα, ως επί το πλείστον κοινωνικού χαρακτήρα, υπό μία συγκεκριμένη μορφή και με έναν δεδομένο τρόπο, δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο μία αλυσίδα που καταλήγει σε μία συγκεκριμένη λύση, εξαρτώμενη από τον τρόπο ορισμού του ζητήματος. Επιπλέον, εύλογα και ορθά μπορεί να υποτεθεί ότι η διαδικασία αυτή διαμορφώνεται, ή τουλάχιστον επηρεάζεται, από την υποκειμενική αντίληψη του ατόμου που την επιλέγει και την ακολουθεί, με αποτέλεσμα το κοινό στο οποίο παρουσιάζεται το ζήτημα να εισπράξει και πολύ πιθανό να αφομοιώσει την υποκειμενικότητα αυτή στην δική του αντιληπτική σφαίρα.

Κατ' επέκταση, ο λόγος κατέχει μεγάλη δύναμη, κουβαλώντας και εκφράζοντας, άμεσα ή έμμεσα, σκοπιμότητες, πολιτικές, ιδεολογίες κλπ., συνακόλουθα δε η πηγή που τον μεταχειρίζεται έχει τη δυνατότητα να ασκήσει ισχυρή επιρροή στους αποδέκτες του, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που μπορεί να γίνει λόγος για εξαρχής κατασκευή του ίδιου του θέματος που αναδεικνύεται. Ως τέτοια πηγή μπορεί να θεωρηθεί τόσο ένα άτομο, όσο και ένα σύνολο ή ένας φορέας, όπως τα μέσα (μαζικής) ενημέρωσης, όπως θα αναλυθεί στο παρόν κεφάλαιο.

¹ Κάλφα & Χατζηφωτίου, 2021, σ. 247.

1.1. Μαζική Επικοινωνία

Έμφυτη και πηγαία τάση των ανθρωπίνων οργανισμών είναι η ανάγκη τους για επικοινωνία. Επικοινωνία είναι η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών (μηνύματος) με συγκεκριμένο νόημα, που συντελείται μεταξύ δύο ή περισσότερων μελών. Υπό την παραδοσιακή της μορφή, η διαδικασία αυτή αποτελείται από τον πομπό, τον αποδέκτη και το μήνυμα που ακολουθεί μονόδρομη κατεύθυνση από τον πομπό στον αποδέκτη.

Ο 20^{ος} αιώνας αποτελεί αναμφίβολα τον αιώνα της επικοινωνίας. Πέραν του γεγονότος ότι οι άνθρωποι εξελίσσουν τους τρόπους με τους οποίους επικοινωνούν μεταξύ τους σε πιο ταχείς και άμεσους, αναδύεται ένα νέο, ρηξικέλευθο φαινόμενο, αυτό της «μαζικής επικοινωνίας». Οι εφημερίδες, τα περιοδικά, ο κινηματογράφος, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση ως τελευταία προσθήκη, αποτέλεσαν τους τρόπους μαζικής προσέγγισης και επικοινωνίας με το κοινό, διατηρώντας την παραδοσιακή μορφή της. Σε αυτά τα μέσα, τα άτομα ως αναγνώστες, ακροατές ή τηλεθεατές, ανάλογα με υποκειμενικά κριτήρια, απευθύνονται για την πληροφόρηση και ενημέρωσή τους επί των πεπραγμένων σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, χωρίς να επικοινωνούν ούτε μεταξύ τους ούτε με τα ίδια τα μέσα. Εν συνεχεία, δημιουργείται ο Παγκόσμιος Ιστός (web 1.0) για τη παροχή πληροφοριών, σηματοδοτώντας την έναρξη μίας νέας επικοινωνιακής εποχής. Το Διαδίκτυο λαμβάνει κυρίαρχη θέση στη μαζική πληροφόρηση, η χρήση του όμως υπόκειται σε περιορισμούς και οι χρήστες του παραμένουν παθητικοί αποδέκτες της πληροφορίας. Αυτό άλλαξε με την εξέλιξη του Διαδικτύου (web 2.0), οπότε οι χρήστες του διαδικτύου αποκτούν ενεργό ρόλο στη διαχείριση, στην αξιοποίηση και στον έλεγχο της λαμβανόμενης πληροφορίας και μπορούν πλέον να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, να ανταλλάσσουν άμεσα πληροφορίες, να δημιουργούν και να διανέμουν οι ίδιοι περιεχόμενο. Έτσι ο νέος ρόλος των χρηστών αναπόφευκτα ανατρέπει την παραδοσιακή σχέση πομπού και δέκτη, αφού η επικοινωνία έχει τη δυνατότητα να είναι πλέον πιο εξατομικευμένη, αλλά και αμφίδρομη.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις καθιστούν δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ παραδοσιακών και νέων μέσων, δεδομένου ότι παρέχουν πλέον νέες δυνατότητες

πέραν της μαζικής, και ατομικής χρήσης. Επιπλέον, αν και η επικοινωνία δεν πρέπει να θεωρείται σε πλήρη σύμπνοια με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, δεδομένης της ταχύτητας ανάπτυξης των νέων μέσων, εντούτοις γίνεται παραδεκτό ότι «παρά τις τεχνολογικές εξελίξεις, το φαινόμενο της μαζικής επικοινωνίας παραμένει ενταγμένο στο πλαίσιο του θεσμού των ΜΜΕ»², με αποτέλεσμα να θεωρείται ότι τα παραδοσιακά μέσα δεν λειτουργούν ξεχωριστά, αλλά παράλληλα με τα νέα και συμπληρώνονται από αυτά.

Στη σύγχρονη εποχή, τα μέσα επικοινωνίας χαρακτηρίζονται από έναν αδιάκοπο καταιγισμό πληροφοριών και μηνυμάτων, τα οποία τα μέσα όχι μόνο μεταδίδουν, παράλληλα δε επηρεάζουν τον τρόπο κατανομής τους στο κοινό. Αλληλένδετα, τα μέλη των κοινωνιών κατακλύζονται από πληθώρα ειδήσεων και πληροφοριών σε καθημερινή βάση, σε πολλά και διαφορετικά μέσα, με συνέπεια να καλούνται να διαχειριστούν έναν όγκο πληροφοριών, που συχνά ξεπερνάει την προσληπτική ικανότητά τους. Πρόθεση των χρηστών είναι η πληροφόρησή τους για θέματα που τους ενδιαφέρουν και αυτό το πράττουν βάσει υποκειμενικών κριτηρίων, μεταξύ των οποίων η προσωπική επιλογή του μέσου ενημέρωσης, το μορφωτικό επίπεδο, η ηλικία και η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες. Ως αποτέλεσμα, μπορεί να λεχθεί ότι το κάθε μέσο αποκτά μίας μορφής εξειδίκευση στην παροχή της ενημέρωσης, ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνεται.

1.2. Οι επιδράσεις των Μέσων Ενημέρωσης

Ο άνθρωπος, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, εκτίθεται σε ερεθίσματα που επηρεάζουν, επιδρούν και καθορίζουν τη διαμόρφωση, τη συνέχεια και εν γένει την εξέλιξη της ζωής του. Άλλοτε περισσότερο άλλοτε λιγότερο, φανερά ή μέσω δευτερευόντων νοημάτων, φορείς και θεσμοί της κοινωνικής, πολιτικής, πολιτιστικής σφαίρας, μέσα από τη δράση τους επιδρούν στη φύση και στον χαρακτήρα των ανθρώπων. Σημείο αναφοράς και κοινός τόπος του συνόλου αυτών αποτελεί η ύπαρξη επικοινωνιακών χαρακτηριστικών.

² McQuail, 2003, σ. 34.

Αρχής γενομένης από την οικογένεια, στην ευρύτερη επικοινωνιακή λειτουργία της κοινωνίας εντάσσονται επίσης έτεροι θεσμοί, όπως η εκπαίδευση, η θρησκεία, οι νόμοι. Πέραν αυτών, ομοίως τα ΜΜΕ θεωρείται ότι επιφέρουν σημαντικές επιδράσεις στην ανθρώπινη ζωή, συλλογισμός στον οποίο βασίζεται μεγάλο μέρος, αν όχι το σύνολο των μελετών για τη μαζική επικοινωνία. Παρά την ευκόλως αποδεικτική επίδραση των μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας, από απλές αποφάσεις στην καθημερινή ζωή, το σχηματισμό απόψεων για τρέχοντα θέματα ενημέρωσης μέχρι τη λήψη αποφάσεων για μείζονος σημασίας ζητήματα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής της χώρας, εντούτοις διατηρείται έντονη η αμφιβολία για το είδος και το βάθος των επιδράσεων που τα μέσα επικοινωνίας μας ασκούν. Δέον όπως επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι, παρά τη γενική παραδοχή περί επιρροής των ΜΜΕ, ο βαθμός αυτής της ικανότητάς τους είναι δύσκολο να προσδιοριστεί, δεδομένου ότι τα μέσα δεν δύνανται να αποτελούν ένα ενιαίο και αδιάρρηκτο σύνολο ως τη μοναδική αιτία για τη γέννηση επιδράσεων στην κοινή γνώμη, αντιθέτως «είναι φορείς πολλών και διαφορετικών μηνυμάτων, εικόνων και ιδεών, εκ των οποίων τα περισσότερα δεν προέρχονται από τα ίδια τα μέσα, αλλά πηγάζουν από την κοινωνία και αντανακλούν στην κοινωνία διαμέσου των ΜΜΕ»³.

Μία σημαντική θεωρία σχετικά με την δύναμη επίδρασης των μέσων μαζικής επικοινωνίας στο κοινό είναι η «σπειροειδής γραμμή της σιωπής», την οποία διατύπωσε η ερευνήτρια Elisabeth Noelle-Neumann και χρησιμοποιήθηκε ευρύτερα στη μελέτη της μαζικής επικοινωνίας. Σύμφωνα με την εν λόγω θεωρία, οι άνθρωποι καθοδηγούμενοι από το ένστικτο της ένταξης σε μία ομάδα και το φόβο της κοινωνικής απομόνωσης, ειδικά για σημαντικά και καίρια ζητήματα της κοινωνίας, παρακολουθούν την εξέλιξη των σχηματιζόμενων απόψεων αφενός με την παρατήρηση του κοινωνικού τους περίγυρου αφετέρου παρακολουθώντας τις προβολές των ΜΜΕ⁴. Βολιδοσκοπώντας τη σχηματισθείσα επικρατούσα γνώμη, επιλέγουν τελικά να προσαρμοσθούν και να συνταχθούν με αυτή, ενώ ακόμα και αν συμφωνούν με την αντίθετη άποψη, εφόσον αντιλαμβάνονται ότι μειοψηφούν, σιωπούν και την απορρίπτουν. Αντιθέτως, εκδηλώνουν μεγαλύτερη προθυμία και

³ Οπ.π., σ. 478.

⁴ Λαμπροπούλου, 1999, σ. 24.

επιθυμία να εκδηλώσουν φανερά την προσωπική τους άποψη, εφόσον ταυτίζεται με αυτή της πλειοψηφίας, γνωρίζοντας ότι θα γίνει αποδεκτή⁵. Με αυτόν τον τρόπο, οι απόψεις της πλειοψηφίας δυναμώνουν, αυξάνουν σε εμπιστοσύνη και κερδίζουν μεγαλύτερο αριθμό αποδεκτών, με αποτέλεσμα να επικρατήσει μία κυρίαρχη άποψη, η λεγόμενη «κοινή γνώμη».

1.2.1. Εξέλιξη των επιδράσεων.

Προς πληρέστερη κατανόηση των θεωριών περί των επιδράσεων που ασκούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας, αξίζει η επισκόπηση στις τέσσερις φάσεις που ο McQuail (2003) ενέταξε αυτές, υποστηρίζοντας ότι ακολουθούν μια «φυσική εξέλιξη» στο χρόνο, επηρεασμένες από τις εκάστοτε χωροχρονικές συνθήκες και τους διάφορους ισχύοντες παράγοντες κάθε περιόδου (κυβερνήσεις, ιστορικές ή τεχνολογικές εξελίξεις κ.α.)⁶.

Η πρώτη φάση χαρακτηρίζεται από την παντοδυναμία των μέσων, κατά την περίοδο από τις αρχές του 20ου αιώνα μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1930. Το χαρακτηριστικό αυτό δεν προέκυψε από τη διεξαγωγή μελέτης ή έρευνας, αλλά πρόκειται για συμπέρασμα που βασίσθηκε στην αισθητή αποδοχή και απήχηση που είχαν στο ευρύ κοινό τόσο ο τύπος όσο και τα πρωτοεμφανιζόμενα μέσα του ραδιοφώνου και του κινηματογράφου. Μάλιστα, σύμφωνα με τους Bauer and Bauer⁷, η ανάπτυξη των ΜΜΕ ήταν τόσο κολοσσιαία, ώστε είχαν τη δυνατότητα να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν απόψεις και πεποιθήσεις και να αλλάξουν συμπεριφορές και συνήθειες· η δυναμική αυτή βρισκόταν σε συνάρτηση με τους ελέγχοντες τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα εκάστοτε συμφέροντα και βούλησή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της δύναμης της πολύπλευρης επίδρασης των ΜΜΕ η χρήση τους για λόγους διαφήμισης, όπως και προπαγάνδας κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

⁵ McQuail, 2003, σ. 528.

⁶ McQuail, 2003, σσ. 479-484.

⁷ Όπως αναφέρεται σε McQuail, 2003, σ. 479.

Η προαναφερόμενη παντοδυναμία των μέσων ενημέρωσης χάνει την ισχύ της και τίθεται υπό αμφισβήτηση, καθώς οι αθέμιτοι τρόποι χρήσης τους (κυρίως προπαγάνδας) οδήγησαν σε μία νέα εποχή ερευνών, με στόχο τη βελτίωση των ΜΜΕ για την απόκτηση ενός πιο θεμιτού κοινωνικού σκοπού, προς χάριν αύξησης της πληροφόρησης της κοινής γνώμης. Με αυτόν τον τρόπο, περνάμε στη δεύτερη φάση, η οποία εκτείνεται μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1960. Οι έρευνες σε αυτή τη φάση επικεντρώθηκαν στην επίδραση που διαφορετικά μέσα ασκούν εν μέσω πολιτικών εκστρατειών, καθώς και σε ενδεχόμενη επιρροή τους για κοινωνικά θέματα με αρνητικό πρόσημο, όπως η εγκληματικότητα και η προκατάληψη. Στα συμπεράσματα των ερευνών εντάσσεται η υπαρκτή αλλά τελικά όχι και τόσο ισχυρή επίδραση των μέσων, γεγονός που αφενός προκάλεσε την απογοήτευση των μελετητών, αφετέρου κατέδειξε ότι τα μέσα, όπως προαναφέρθηκε, δεν λειτουργούν αυτόνομα αλλά βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με την κοινωνία και ως εκ τούτου τα κοινωνικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά, οι τύποι κινήτρων και γενικά οι κοινωνικοί παράγοντες του εκάστοτε ακροατηρίου καθορίζουν την προσοχή, τη θέση και την εν συνόλω συμπεριφορά του απέναντι στην επίδραση που δέχεται από τα ΜΜΕ. Ωστόσο, εξωγενείς των ερευνών παράγοντες, που αφορούσαν κυρίως τα συμφέροντα εκείνων που ευδοκίμουσαν χάρη στην προβαλλόμενη ισχυρή επίδραση των μέσων, καθυστέρησαν την αποδοχή των επιστημονικών προτάσεων των ερευνών περί μη παντοδυναμίας των μέσων από την κοινή γνώμη.

Ωστόσο, μεγάλο μέρος των ερευνητών, κατά το τρίτο στάδιο, δεν αποδέχονταν πλήρως τη θεώρηση της προηγούμενης φάσης περί έλλειψης δύναμης των ΜΜΕ να επιφέρουν επιδράσεις ή ικανότητας για «περιορισμένες επιδράσεις» στην κοινή γνώμη αναφορικά με ζητήματα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, θεωρώντας αυτή απλά ως μία πιθανή ερμηνεία, χωρίς όμως να δικαιολογείται ένα τόσο γενικό συμπέρασμα⁸. Προς υποστήριξη της θέσης τους, επικαλούνταν την αποδεδειγμένη από σειρά έτερων ερευνών σχετική ικανότητα των μέσων και έθεταν τον προβληματισμό σχετικά με το πόσο ασφαλής θα ήταν η καθολική αποδοχή μίας εκ των δύο κατευθύνσεων περί παντοδυναμίας ή αναποτελεσματικότητας των μέσων. Επ' αυτού, ο McQuail (2003) υποστηρίζει ότι η συγκεκριμένη θέση των

⁸ Lang και Lang, όπως αναφέρεται σε McQuail, 2003, σ. 481.

ερευνητών οφείλεται σε ένα σημαντικό βαθμό στην εμφάνιση της τηλεόρασης κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960, η οποία ως νέο μέσο λάμβανε σταδιακά μεγαλύτερης αποδοχής και αποτέλεσε ομολογουμένως ισχυρότερο πόλο έλξης, άρα και επίδρασης, στο κοινό. Σε αυτή τη φάση, οι έρευνες ξεκίνησαν από την εξέταση του απλοϊκού σχήματος μεταξύ του βαθμού επίδρασης λόγω της έκθεσης στα ΜΜΕ και της παρατήρησης αλλαγών σε σκέψεις, απόψεις και γνώμες και τελικά χαρακτηρίστηκαν από τη μετατόπιση του ερευνητικού ενδιαφέροντος στις μακροπρόθεσμες επιδράσεις προς το κοινό.

Στην τέταρτη και τελευταία φάση, αναδύεται μία νέα ερευνητική οπτική για τις επιδράσεις των μέσων, η οποία αποδίδεται με τον όρο «κοινωνικός κονστρουκτιβισμός» (social constructivist). Σύμφωνα με την εν λόγω οπτική, θεωρείται ότι η εξεταζόμενη επίδραση των μέσων μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας είναι πιο έντονη και ισχυρή, αν προηγηθεί από μέρους τους η επεξεργασία και η συγκρότηση των νοημάτων επί διαφόρων θεμάτων, τα οποία εν συνεχεία, υπό την κατασκευασμένη μορφή τους, θα προβληθούν στο ακροατήριο με ορισμένο τρόπο και συστηματική μέθοδο. Ακολούθως, τα μέλη του ακροατηρίου θα επεξεργαστούν τα δοθέντα νοήματα με βάση τις ήδη σχηματισμένες, σε προγενέστερο χρόνο, προσωπικές τους απόψεις και πεποιθήσεις.

Αν και η νέα αυτή οπτική παρουσιάζει κοινά σημεία με το στάδιο της «παντοδυναμίας των μέσων», ειδικότερα εμφανίζει δύο νέες θέσεις· αφενός η προαναφερόμενη, εκ μέρους των μέσων, κατασκευή των κοινωνικών εξελίξεων, στις οποίες προσθέτουν εικόνες της πραγματικότητας, προς ενίσχυση του κατασκευασμένου εγχειρήματός τους, αφετέρου τα ίδια τα άτομα, ως αποδέκτες των μηνυμάτων, «κατασκευάζουν για τον εαυτό τους τη δική τους άποψη για την κοινωνική πραγματικότητα και αναγνωρίζουν τη θέση τους μέσα σε αυτήν, καθώς βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με τις συμβολικές αναπαραστάσεις που τους προσφέρουν τα ΜΜΕ»⁹. Με αυτόν τον τρόπο, μέσα και ακροατήριο τελούν υπό συνεχή αλληλεπίδραση και διαπραγμάτευση.

⁹ McQuail, 2003, σ. 483.

Πέραν των ανωτέρω, μπορεί να θεωρηθεί ότι η συγκεκριμένη κατασκευή χαρακτηρίζεται κοινωνική (social constructivist), προς επιβεβαίωση προηγούμενης στο παρόν κεφάλαιο αναφοράς σχετικά με την αλληλεπίδραση των μέσων με την ίδια την κοινωνία και τα κατά περιόδους ζητήματα που την απασχολούν. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από έρευνες και μελέτες, αλλά και μέσω της εμπειρίας, σχετικά με τη στροφή της προσοχής και ενασχόλησης των ΜΜΕ σε μείζονα κοινωνικά κινήματα, γενικότερα θέματα και που απασχολούν την κοινή γνώμη (φεμινιστικά, μειονοτήτων, οικολογικά, σεξουαλικού προσανατολισμού κ.λπ.), όπου τα μέσα ξεφεύγουν από τον απλό ρόλο μετάδοσης μηνυμάτων.

Επιπλέον, δύναται ευλόγως να υποτεθεί ότι η επίδραση των μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας δεν εκδηλώνεται με τον ίδιο βαθμό, στο ίδιο επίπεδο και με την ίδια ένταση σε κάθε χρονική στιγμή. Ειδικότερα, σε περιόδους κρίσης (οικονομικής, πολιτικής), έντονου κοινωνικού προβληματισμού ή ανησυχίας (π.χ. λόγω βίας και εγκληματικότητας), αβεβαιότητας και πίεσης, η επικοινωνιακή επιρροή καθίσταται περισσότερο έντονη, όπως και η ενημερωτική ανάγκη, με τους ανθρώπους ως μέλη του κοινωνικού συνόλου να αναζητούν τα μέσα και να βασίζονται σε αυτά, προκειμένου να αντλήσουν πληροφορίες για τα τεκταινόμενα της εποχής τους. Στον αντίποδα, σε τέτοιες περιόδους, δεν μπορεί ομοίως να αποκλειστεί η αθέμιτη χρήση των μέσων επικοινωνίας (παραδοσιακών και νέων) από παράγοντες και οργανισμούς με συμφέροντα, με στόχο την επιρροή των μελών του ακροατηρίου, τον στοχευμένο προσανατολισμό και τον έλεγχο της κοινής γνώμης.

1.2.2. Διάκριση μεταξύ των επιδράσεων.

Όπως έγινε κατανοητό παραπάνω, η δύναμη των μέσων, άλλοτε σε μεγάλη και άλλοτε σε μικρότερη κλίμακα, είναι υπαρκτή και έγκειται στην ικανότητα αλλά και δυνατότητα των μέσων (παλαιών και σύγχρονων) να επιφέρουν επιδράσεις στους αποδέκτες. Οι επιδράσεις αυτές συντελούνται σε ατομικό, ομαδικό ή και σε ευρύτερο κοινωνικό, θεσμικό, πολιτιστικό επίπεδο και επηρεάζουν, μεταβάλλουν, τροποποιούν ή ακόμα, συμβαίνει να αφήνουν αναλλοίωτη τη γνώση και τη γνώμη, τη στάση και τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά του ακροατηρίου.

Σε κάθε περίπτωση όμως, γίνεται δεκτό ότι οι προκαλούμενες από τα μέσα επιδράσεις δεν είναι κάτι άλλο από αλλαγές, οι οποίες ανάλογα με την πρόθεση των μέσων να προκαλέσουν αυτές τις αλλαγές, κατατάσσονται σε σκόπιμες και μη σκόπιμες. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον McQuail (2003), τα κύρια είδη αλλαγών που δύναται να προκαλέσουν τα ΜΜΕ συνοψίζονται ως εξής¹⁰:

- Να προκαλέσουν σκόπιμη αλλαγή (μεταστροφή)
- Να προκαλέσουν μη σκόπιμη αλλαγή
- Να προκαλέσουν δευτερεύουσα αλλαγή (ως προς τον τρόπο ή ως προς την ένταση)
- Να διευκολύνουν μία αλλαγή (σκόπιμη ή μη)
- Να ενισχύσουν ό,τι υπάρχει (καμία αλλαγή)
- Να εμποδίσουν την αλλαγή

Από την ως άνω παρατεθείσα διάκριση, διαφαίνονται οι περιπτώσεις ύπαρξης ή μη σκοπιμότητας των μέσων να επέλθει αλλαγή, μέσω της επίδρασης που θα προκαλέσουν στο ακροατήριο. Η επίδραση μάλιστα υφίσταται σε κάθε είδος, ανεξαρτήτως βαθμού και έντασης, ακόμα και στις περιπτώσεις που φαινομενικά δεν επέρχεται καμία αλλαγή από τη λειτουργία των μέσων (ως άνω δύο τελευταία είδη), δεδομένου ότι ακόμα και τότε το κοινωνικό σύνολο, ως ακροατήριο, επηρεάζεται και ενδεχομένως οδηγείται προς μία συγκεκριμένη κατεύθυνση, αυτή της έλλειψης αλλαγής, δηλαδή έλλειψη τροποποίησης ή μεταβολής της υφιστάμενης κατάστασης. Συνεπώς μπορεί να λεχθεί ότι και εν προκειμένω υπάρχει επίδραση.

1.3. Κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και ο ρόλος των Μέσων Επικοινωνίας

1.3.1. Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας.

Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας (ή κοινωνικός κονστρουκτιβισμός) είναι έννοια που γενικά συναντάται σε θεωρίες σχετικά με την κοινωνικά διαμορφωμένη φύση της ανθρώπινης ζωής. Επίσημα ο όρος εισήχθη ως όρος της

¹⁰ Οπ.π., σ. 486.

κοινωνιολογίας από τους Peter Berger and Thomas Luckmann στο βιβλίο τους «Η Κοινωνική Κατασκευή της Πραγματικότητας/ The Social Construction of Reality», όπου εξετάζεται η δυνατότητα των νοημάτων που προκύπτουν από τα υποκείμενα να οδηγούν στην παραγωγή αντικειμενικών κοινωνικών καταστάσεων. Για τους δύο συγγραφείς, η κοινωνία γίνεται αντιληπτή ως υποκειμενική και αντικειμενική πραγματικότητα, η κατανόηση της οποίας απαιτεί τη μελέτη και των δύο χαρακτηριστικών.

Ειδικότερα, στο έργο τους δίνουν έμφαση στη μελέτη της καθημερινής ζωής, ως μία πραγματικότητα – εκ των πολλών που αντιλαμβάνονται τα άτομα, η οποία «δεν εκλαμβάνεται απλώς αυτονόητα ως πραγματικότητα από τα συνηθισμένα μέλη της κοινωνίας στον υποκειμενικά νοηματοδοτούμενο τρόπο που διάγουν τη ζωή τους. Είναι ένας κόσμος που δημιουργείται από τις σκέψεις και τις πράξεις τους, και συντηρείται ως πραγματικός από αυτές»¹¹. Μέσα στην καθημερινή ζωή, οι άνθρωποι, μέσω των νοημάτων που έχουν τη δυνατότητα να παράγουν, βρίσκονται σε συνεχή και αμοιβαία αλληλεπίδραση και μοιράζονται αυτή την πραγματικότητα, με βασική και πιο έντονη την «πρόσωπο-με-πρόσωπο περίσταση», όπου τα αλληλεπιδρώμενα μέρη παρουσιάζονται αμφότερα στο ίδιο παρόν. Πέρα από αυτές τις προσωπικές επαφές συχνότερης αλληλεπίδρασης, ταυτόχρονα τα άτομα εμπλέκονται και σε ευρύτερες, προοδευτικά πιο ανώνυμες εμπειρίες μεταξύ τους, που χαρακτηρίζονται από μερικώς ή πλήρως απρόσωπη αλληλόδραση, συνθέτοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την κοινωνική πραγματικότητα της καθημερινής ζωής.

Επομένως, σύμφωνα με τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, η πραγματικότητα δεν είναι αυθύπαρκτη, αλλά αποτελεί προϊόν κατασκευής των ανθρωπίνων κοινοτήτων, όπου τα μέλη υπάρχουν και δρουν από κοινού και βρίσκονται σε αλληλεπίδραση τόσο μεταξύ τους όσο και με το περιβάλλον, τον κοινωνικό κόσμο τους. Στον ίδιο πυρήνα εντάσσονται έννοιες και πεποιθήσεις που θεωρούνται δεδομένες εντός του κοινωνικού πλαισίου.¹²

¹¹ Berger & Luckmann, 2003, σ. 50.

¹² Σταυρακάκης, 2013-2014

«Η κοινωνία είναι ανθρώπινο προϊόν. Η κοινωνία είναι αντικειμενική πραγματικότητα. Ο άνθρωπος είναι κοινωνικό προϊόν»¹³

Κυρίαρχο δομικό εργαλείο της κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας αποτελεί η χρήση της γλώσσας, η οποία θεωρείται προαπαιτούμενο κάθε είδους ανθρώπινης επικοινωνίας. Σύμφωνα μάλιστα με τους Berger and Luckmann (1966), «το πιο σημαντικό όχημα συντήρησης της πραγματικότητας είναι η συνομιλία», θέση από την οποία ευλόγως εννοείται η ύπαρξη ομιλίας μεταξύ των ατόμων. Ωστόσο, «το γεγονός αυτό δεν αρνείται την πλούσια αύρα της μη λεκτικής επικοινωνίας που περιβάλλει το λόγο».¹⁴

1.3.2. Ο ρόλος των Μέσων (Μαζικής) Επικοινωνίας.

Η γλώσσα εντάσσεται σε ένα ευρύτερο και δαιδαλώδες πλαίσιο συστημάτων συμβόλων, μεταξύ αυτών η εικόνα, η μουσική, οι κινήσεις ή και ο συνδυασμός αυτών, τα οποία συνθέτουν έναν κώδικα επικοινωνίας μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας, με στόχο τη μετάδοση μηνυμάτων και την ανταλλαγή ιδεών και απόψεων.

Ως κοινωνοί της ενημέρωσης και αγωγοί της επικοινωνίας, «τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αποτελούν έναν σημαντικό παραγωγό συστημάτων συμβόλων. Απευθύνονται σ' ένα ευρύ κοινό, επιδιώκοντας να βοηθήσουν τον άνθρωπο να κατανοήσει την πολυπλοκότητα του κόσμου».¹⁵ Ωστόσο, τα σύμβολα προσφέρονται σε τέτοια πληθώρα και ποικιλία που ο δέκτης του μηνύματος δύναται να αποδώσει διαφορετική σημασία στην εκάστοτε παρεχόμενη πληροφορία που καταλήγει σε αυτόν από τα ΜΜΕ. Ο τρόπος με τον οποίο η προσφερόμενη πληροφορία θα αποτελέσει αντικείμενο επεξεργασίας και απόδοσης νοήματος εκ μέρους του δέκτη αποτελεί συνισταμένη διαφορετικών παραγόντων, όπως το γνωστικό-μορφωτικό και διανοητικό υπόβαθρο και η υφιστάμενη ψυχολογική κατάσταση αυτού, η αξιολόγηση και η εμπιστοσύνη του επιλεγμένου μέσου και γενικά του συνόλου

¹³ Berger & Luckmann, 2003, σ. 122.

¹⁴ Οπ.π., σ. 279.

¹⁵ Λαμπροπούλου, 1999, σ. 32.

αυτών, ενώ εξίσου σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και ο τρόπος παρουσίασης της πληροφορίας από το μέσο.

Ειδικότερα, όσον αφορά στις ειδήσεις σχετικά με θέματα μείζονος σημασίας και σπουδαιότητας, για τα οποία οι δέκτες δεν μπορούν να έχουν ίδια αντίληψη και γνώση, τα μέσα αναλαμβάνουν να υποκαταστήσουν αυτή την έλλειψη προσωπικής επαφής με το γεγονός και τους παρουσιάζουν μία απεικόνιση της πραγματικότητας. Όπως είναι αναμενόμενο, η απεικόνιση αυτή επιδέχεται απλουστεύσεις, παραλείψεις ή και ερμηνευτικές προσθήκες από τα ίδια τα μέσα, πριν παρουσιασθεί στο κοινό ή και σε μεταγενέστερο χρόνο νέας προβολής.

Ως εκ τούτων, υπό αυτή τη λειτουργία τα ΜΜΕ έχουν την ικανότητα και τη δύναμη να συμβάλλουν στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας, λαμβάνοντας υπόψη ότι πρόκειται για έναν τόπο αλληλεπίδρασης των ατόμων, αλλά και αποδοχής, διαμοιρασμού και χρήσης εκ μέρους τους κοινών συμβολικών συστημάτων. Δεδομένου δε ότι τα μέσα συμμετέχουν - επικουρικά ή παρεμβαίνοντας - στην μετάδοση συστημάτων στο κοινό, με τη μορφή πληροφοριών και ειδήσεων, επηρεάζουν με αυτό τον τρόπο την προβολή και ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας¹⁶ και ακολούθως τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Σε κάθε περίπτωση, όμως, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι το άτομο έχει τη δυνατότητα να επιλέξει, βάσει υποκειμενικών κριτηρίων, ως τηλεθεατής / ακροατής / αναγνώστης, το μέσο πληροφόρησης, ώστε να δεχθεί την είδηση με τον πλέον κατάλληλο και κατανοητό για τον ίδιο τρόπο.

Η διαμόρφωση ή καλλιέργεια της κοινής γνώμης είναι μία από τις πιο διαδομένες επιδράσεις και στοχεύσεις των ΜΜΕ, την οποία προσπαθούν να επιτύχουν με ποικίλους τρόπους. Ο βασικότερος εξ αυτών είναι μέσω της «ημερήσιας θεματολογίας» (διάταξης – agenda setting), η οποία συνοψίζεται στη διαδικασία εκ μέρους των μέσων ενημέρωσης αναζήτησης και κατάρτισης θεμάτων για τα οποία υπάρχει, διαφαίνεται ή εκτιμάται ότι θα υπάρξει δημόσιο ενδιαφέρον, δεδομένου ότι «η ανάδυση ενός θέματος στη θεματολογία των ΜΜΕ αποτελεί σημείο δημόσιας αναγνώρισης και ασκεί μία περαιτέρω επίδραση στην κοινή γνώμη»¹⁷. Γίνεται

¹⁶ Λαμπροπούλου, 1999, σσ. 31-33.

¹⁷ McQuail, 2003, σ. 522.

κατανοητό, λοιπόν, ότι η επιλογή και η επίδραση της θεματολογίας από τα ΜΜΕ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ίδιο το κοινό, ειδικότερα από το ενδιαφέρον που δείχνει αλλά και από τη γνώση που κατέχει και την ανάγκη προσανατολισμού του για κάθε θέμα. Πιο συγκεκριμένα, όσο μεγαλύτερη είναι η ευρύτερη άγνοια του κοινού, τόσο μεγαλύτερη είναι η επίδραση από την προβολή του θέματος, αντιθέτως σε περίπτωση προγενέστερης πληροφόρησης, η θεματολογία αξιολογείται διαφορετικά από τους δέκτες, η άποψη των οποίων ενδέχεται να αποκλίνει από αυτό που τα μέσα προβάλλουν ως σοβαρό¹⁸.

Υπό το ίδιο πρίσμα, σημαντικό ρόλο κατέχει επίσης η ιεράρχηση των θεμάτων που επιλέγονται να ενταχθούν στην ημερήσια ατζέντα και να δημοσιοποιηθούν, η οποία γίνεται από τους κομιστές της είδησης, δηλαδή τους δημοσιογράφους. Η διαδικασία αυτή ουσιαστικά περιλαμβάνει τη σειρά με την οποία οι ειδήσεις θα παρουσιασθούν στο κοινό και ενδέχεται να διαφέρει ανάλογα με το μέσο. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται, ομοίως, από τους δημοσιογράφους στον τρόπο παρουσίασης του εκάστοτε ζητήματος/θέματος στο κοινό. Πρόκειται για τη λεγόμενη «πλαίσιαση» (media frame), η οποία αποτελεί τη σύνδεση των επιμέρους πληροφοριών του προβαλλόμενου ζητήματος σε ένα ολοκληρωμένο σύνολο εν είδει αφήγησης - πλοκής, μέσω της οποίας αναδεικνύονται αιτίες και πιθανές συνέπειες αυτού και επηρεάζεται η κοινή γνώμη¹⁹.

Η Λαμπροπούλου (1999) αναφέρεται σε διάφορες επιστημονικές θέσεις σχετικά με τα κριτήρια επιλογής των ειδήσεων. Μεταξύ των σημαντικότερων, καταγράφονται ο αιφνιδιασμός και η έκπληξη που προκαλεί στο κοινό μία νέα είδηση, η οποία ιδανικά προτιμάται να αποτελείται από συγκρούσεις, ώστε το κοινό να επέρχεται σε κλίμα ανασφάλειας, έντασης και ακολούθως αναμονής για περαιτέρω ενημέρωση. Επιπλέον, τα ΜΜΕ επιλέγουν να εντάξουν στην ημερήσια διάταξη πληθώρα ειδήσεων και πληροφοριών, αφορούσες κατά κύριο λόγο την εγχώρια κοινωνία, σε τοπικό ή σε εθνικό επίπεδο. Ειδήσεις επίσης που εμπεριέχουν ηθικές αξιολογήσεις προσελκύουν το ενδιαφέρον των δεκτών, οι οποίοι παρακολουθώντας από απόσταση, ως απλοί παρατηρητές, συμμετέχουν στην

¹⁸ Λαμπροπούλου, 1999, σσ. 23-24.

¹⁹ Κράνη, 2018, σσ. 26-27.

«αναπαραγωγή της ηθικής», δηλαδή στη διάκριση ανάμεσα στην καλή και κακή συμπεριφορά. Ομοίως, θέματα που επιλέγονται προς προβολή από τα μέσα είναι αυτά που εμπεριέχουν «παραβιάσεις κοινωνικών κανόνων», κυρίως αυτά που τείνουν να χαρακτηριστούν ως σκάνδαλα, τα οποία προκαλούν αγανάκτηση στο κοινό ως απόκλιση από την τήρηση των κανόνων, ενώ σε αυτά τα θέματα η προβολή επικεντρώνεται στον παράγοντα άνθρωπος, θύματα και δράστες, προς αναζήτηση αιτιών. Όπως είναι αναμενόμενο, τα ΜΜΕ πρωτίστως αναζητούν και επιλέγουν επίκαιρα θέματα, για τα οποία αφού εξαντληθεί η προβολή της καθαυτής είδησης, παρατηρείται η προσπάθεια διατήρησης της είδησης στην επικαιρότητα με την ανάδυση νέων και ουσιωδών ή και επουσιωδών στοιχείων. Τέλος, σημαντικό κριτήριο για την επιλογή προβολής μίας είδησης αποτελεί η έκφραση γνώμης από έναν ή και περισσότερους ανθρώπους, συνήθως κάποιους κύρους ή θέσης, οι οποίοι ανεξάρτητα αν πρόκειται για ειδικούς ή όχι, έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν με την άποψή τους την κοινή γνώμη, δυνατότητα που οφείλεται στην ύπαρξη των ΜΜΕ.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, που συναντά μεγάλο μέρος των προαναφερόμενων κριτηρίων, αποτελούν οι ειδησεογραφικές αναφορές στη διάπραξη εγκλημάτων. Μολονότι η παραβίαση των δικαιοκτών κανόνων δεν αποτελεί νεοφυές αλλά αντίθετα πανάρχαιο φαινόμενο, το έγκλημα και γενικά η βία συνεχίζουν να αποτελούν αγαπημένο θέμα των μέσων ενημέρωσης, ενώ συχνά κάνουν λόγο για «κύματα εγκληματικότητας», αναζητώντας στοιχεία, πληροφορίες ή νέες διαστάσεις της υπόθεσης που θα διατηρήσουν στην επικαιρότητα τέτοιου είδους ειδήσεις²⁰.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, ένα γεγονός ή μία σειρά όμοιων γεγονότων μπορεί, μέσω της δράσης των ΜΜΕ, να πάρει διαστάσεις κοινωνικού προβλήματος στην αντίληψη της κοινής γνώμης, το οποίο χρήζει επίλυσης, ανεξαρτήτως των υφιστάμενων αντικειμενικών συνθηκών. Αναλόγως του τρόπου παρουσίασης του γεγονότος από τα μέσα και ελλείψει έτερης γνώσης και εμπειρίας επ' αυτού, το κοινό επικεντρώνει την προσοχή του στο ανακύπτον κοινωνικό πρόβλημα, πολλές φορές εν μέσω κλίματος ανασφάλειας, ανησυχίας και αβεβαιότητας. Εκ των ανωτέρω, γίνεται

²⁰ Λαμπροπούλου, 1999, σ. 167.

εκ νέου αντιληπτή η δύναμη που έχουν τα μέσα επικοινωνίας να προβαίνουν – ή να συμβάλουν – στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας, δημιουργώντας μία επεξεργασμένη εκδοχή της, μία απεικόνιση αυτής όπως προαναφέρθηκε, κατόπιν μιας διαδικασίας επιλογής και αξιολόγησης των γεγονότων που θα προβληθούν ως ειδήσεις. Παράλληλα, τα μέσα αναλαμβάνουν ρόλο διαμεσολαβητή, προκειμένου η “νέα” αυτή πραγματικότητα να μεταφερθεί στους δέκτες, οι οποίοι ακολούθως την επεξεργάζονται και την αντιλαμβάνονται βάσει υποκειμενικών κριτηρίων²¹.

²¹ Κράνη, 2018, σ. 31.

Κεφάλαιο 2ο

Η γυναικοκτονία και ο ρόλος των μέσων επικοινωνίας

Κατά τα τελευταία έτη, στη χώρα μας, η προβαλλόμενη διάπραξη υψηλού αριθμού εγκλημάτων δολοφονίας με θύματα γυναίκες έχει πυροδοτήσει την έντονη δημόσια συζήτηση γύρω από τον όρο «γυναικοκτονία», ως προς τα χαρακτηριστικά του σε μέγεθος κοινωνικού φαινομένου και την ανάγκη θεσμοθέτησής του ως αυτοτελές διωκόμενο έγκλημα, διαχωρισμένο από το γενικότερο και μόνο αποδεκτό ως ποινικά κολάσιμο αδίκημα της ανθρωποκτονίας.

Όπως αναλύθηκε εκτενώς στο προηγούμενο κεφάλαιο, στο δημόσιο διάλογο κυρίαρχο ρόλο κατέχουν τα Μέσα Επικοινωνίας, παραδοσιακά και νέα, ψηφιακά και μη, τα οποία, μέσω της θεματολογίας που επιλέγουν να προβάλλουν στο δέκτη – χρήστη, αλλά και του τρόπου με τον οποίο το πράττουν, έχουν τη δύναμη να επηρεάζουν την κοινή γνώμη και να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση και ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας. Εν προκειμένω, η εμφάνιση και η συνεχής χρήση ενός, μέχρι πρότινος άγνωστου, εν πολλοίς, όρου, αυτού της γυναικοκτονίας, η προβολή και η αναφορά σε αύξηση εγκλημάτων αυτής της μορφής και η παρουσίαση των συνεπειών της υφιστάμενης κατάστασης, διατηρούν επίκαιρη τη συζήτηση γύρω από το ζήτημα της γυναικοκτονίας ως κοινωνικού φαινομένου σε έξαρση, που χρήζει διαφορετικής αντιμετώπισης.

Στο παρόν κεφάλαιο θα προηγηθεί αναφορά – αναδρομή στην προέλευση του όρου «γυναικοκτονία» και στα διεθνή κείμενα που έχουν καταρτισθεί σχετικά με αυτόν, καθώς επίσης θα γίνει προσπάθεια αποτύπωσης της θέσης των ελληνικών μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας γύρω από τη χρήση της εν λόγω έννοιας.

2.1. Τι είναι γυναικοκτονία

2.1.1. Προέλευση του όρου.

Ως γυναικοκτονία χαρακτηρίζεται η πλέον ακραία μορφή έμφυλης βίας. Είναι ο φόνος μίας γυναίκας ή ενός κοριτσιού λόγω του φύλου του, σύμφωνα με τον ορισμό

που αποδόθηκε στο σχετικό λήμμα του γαλλικού λεξικού PETIT ROBERT, κατά το πολύ πρόσφατο έτος 2015²².

Η πρώτη καταγραφή του όρου «femicide», με τον οποίο η γυναικοκτονία αποδίδεται διεθνώς, κυρίως στις χώρες της Δύσης, εντοπίζεται το έτος 1801 στην αγγλική νομική ορολογία, για να ορισθεί η «δολοφονία μίας γυναίκας». Ωστόσο, ο ορισμός εντάχθηκε το έτος 1848 στο νομικό λεξικό Wharton's Law Lexicon²³, ενώ επιπλέον αναφορές του εντοπίζονται από ιστορικές έρευνες και σε άλλες πηγές – βιβλία από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Μπορούμε να συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι αν και εγκαταλείφθηκε με την πάροδο των ετών, δεν υφίσταται νεολογισμός γύρω από την επινόηση του συγκεκριμένου όρου στη σύγχρονη εποχή, αντίθετα πρόκειται για ένα φαινόμενο πολύ παλιό ως προς την προέλευσή του, αλλά πολύ πρόσφατο αναφορικά με την κοινωνική αναγνώρισή του^{24 25}.

Η χρήση του όρου femicide επανήλθε εκ νέου ενεργά κατά τη δεκαετία του 1970, στο πλαίσιο φεμινιστικών κινημάτων προς ανάδειξη του πλήθους των γυναικοκτονιών που διαπράττονταν. Ειδικότερα, το 1976, η φεμινίστρια και ακτιβίστρια κοινωνιολόγος – εγκληματολόγος Diana Russell χρησιμοποίησε για πρώτη φορά δημόσια τον όρο γυναικοκτονία (femicide) σε ομιλία της στο Διεθνές Δικαστήριο για τα εγκλήματα κατά των γυναικών, στις Βρυξέλλες, για να αναφερθεί στα εγκλήματα μισογυνικού χαρακτήρα, όπου γυναίκες δολοφονούνται από άνδρες, επειδή είναι γυναίκες. Στόχος ήταν να δοθεί ορατότητα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικοκτονιών και να αναδειχθεί η διάκρισή τους από το αδίκημα της απλής ανθρωποκτονίας (homo-cide)²⁶. Αρκετά χρόνια αργότερα, το έτος 1992, η ανωτέρω ακαδημαϊκός ενέταξε τον ορισμό αυτό, τονίζοντας την ευρεία έλλειψη αρμόζουσας αναγνώρισης του, σε μία συλλογή δοκιμίων με τίτλο «Femicide: The Politics of Woman Killing», που από κοινού επιμελήθηκε με τη δικηγόρο Jill Radford, οπότε απέκτησε ευρύτερη αναγνώριση. Η Russell, ακολουθώντας ενεργά τις κοινωνικές εξελίξεις γύρω από το συγκεκριμένο θέμα, προχώρησε το 2001 σε αναθεώρηση του

²² Πετράκη, 2020, σ. 19

²³ συμπεριλαμβάνεται και με σχετική παραπομπή στο Oxford English Dictionary/έκδοση 1989

²⁴ Γκασούκα, 2020, σ. 57

²⁵ Κοντοχρήστου, 2021, σ. 213

²⁶ Γκόνη - Καραμπότσου, Γυναικοκτονία: η έμφυλη διάσταση του αδικήματος της ανθρωποκτονίας, 08/04/2021, SyntagmaWatch

όρου, αντικαθιστώντας τον όρο γυναίκα (woman) με αυτόν του θηλυκού (female), προκειμένου να συμπεριληφθούν στα θύματα αυτών των εγκλημάτων όλοι οι άνθρωποι θηλυκού γένους, δηλαδή νεαρά κορίτσια, θηλυκά βρέφη και έμβρυα. Μεταγενέστεροι προβληματισμοί που εκφράστηκαν γύρω από το φύλο των δραστών οδήγησαν σε εκ νέου τροποποίηση του ορισμού της γυναικοκτονίας ως «τη δολοφονία ενός ή περισσότερων θηλυκών ατόμων επειδή είναι θηλυκά» (femicide is the killing of one or more females, because they are females), ώστε να περιλαμβάνονται και οι γυναίκες ως δράστιδες γυναικοκτονιών, την οποία η ίδια ακαδημαϊκός ανακοίνωσε το 2012, σε ομιλία της στο Διεθνές Συμπόσιο για τις γυναικοκτονίες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών²⁷.

Εν αντιθέσει με την Ευρώπη, όπου δεν υφίσταται νομικό πλαίσιο αναγνώρισης του όρου και του εγκλήματος της γυναικοκτονίας σε κανένα από τα κράτη-μέλη της, αλλά η χρήση της έννοιας περιοριζόταν για χρόνια, μέχρι προσφάτως, στη φεμινιστική ακαδημαϊκή έρευνα και τον ακτιβισμό²⁸, στις χώρες της Λατινικής Αμερικής ο όρος όχι μόνο γίνεται αποδεκτός, επιπλέον δε η χρήση του είναι ευρέως διαδεδομένη από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα, στον πολιτικό και, εν γένει, δημόσιο λόγο. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξαν οι εκατοντάδες δολοφονίες γυναικών στην πόλη Juárez του Μεξικό, που οδήγησαν στη συγκρότηση ενός δυναμικού φεμινιστικού κινήματος ενάντια σε όλες τις μορφές βίας που υφίστανται οι γυναίκες, μεταξύ αυτών η γυναικοκτονία, και κέντρισαν το διεθνές ενδιαφέρον για το ζήτημα. Αν και οι πρώτες απόπειρες συνάντησαν πόλους έκπληξης και αμφισβήτησης, σήμερα οι χώρες αυτές αναγνωρίζουν και έχουν προχωρήσει σε ένταξη της έννοιας στο νομικό σύστημα τους²⁹.

Σημειώνεται εδώ ότι σύμφωνα με τον ορισμό της γυναικοκτονίας που αποδίδει το EIGE, ο όρος «femicidio» (από το αγγλικό «femicide», ήτοι

²⁷ Γκόνη - Καραμπότσου, Γυναικοκτονία: Μία συγκριτική εξέταση σε διεθνές, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (Διπλωματική εργασία), 2020, σσ. 10-13.

²⁸ Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ιταλία αποτελεί τη χώρα που άνοιξε το δρόμο και προηγήθηκε στην τουλάχιστον κοινωνική αναγνώριση του όρου της γυναικοκτονίας, εισάγοντας το ως υπαρκτό φαινόμενο στα λεξικά, στην ακαδημαϊκή έρευνα, στην ατζέντα των μέσων ενημέρωσης και γενικά του δημοσίου λόγου. (Κοντοχρήστου, 2021, σ. 214)

²⁹ Γκόνη - Καραμπότσου, Γυναικοκτονία: η έμφυλη διάσταση του αδικήματος της ανθρωποκτονίας, 08/04/2021, SyntagmaWatch

γυναικοκτονία, που καθιέρωσαν οι Russell και Radford στο έργο τους) είναι αυτός χρησιμοποιείται στη Λατινική Αμερική ως χρήσιμο εργαλείο για την αντιμετώπιση της ανησυχητικής κλιμάκωσης των πολύ βίαιων δολοφονιών γυναικών και κοριτσιών. Παράλληλα, όμως, εισήχθη η λέξη «feminicidio» προκειμένου να αποτυπωθεί το στοιχείο της ατιμωρησίας και της θεσμικής βίας λόγω έλλειψης λογοδοσίας και επαρκούς ανταπόκρισης από την πλευρά του κράτους, όταν διαπράττονται τέτοιες δολοφονίες. Έτσι ο δεύτερος όρος χρησιμοποιείται όταν διακυβεύεται η ευθύνη του κράτους³⁰.

2.1.2. Ορισμοί – Διεθνή Κείμενα και Συμβάσεις.

Διεθνείς Οργανισμοί, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO), ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχουν αποδεχθεί και αφομοιώσει την ύπαρξη του φαινομένου της γυναικοκτονίας, έχοντας προβεί παράλληλα στον προσδιορισμό των όψεων και των τύπων με τους οποίους εμφανίζεται και ορίζοντας στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης.

Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας: «Γυναικοκτονία είναι η από πρόθεση ανθρωποκτονία γυναικών επειδή είναι γυναίκες» – με ευρύτερους ορισμούς να περιλαμβάνουν κάθε ανθρωποκτονίας γυναίκας ή κοριτσιού. Η γυναικοκτονία συνήθως διαπράττεται από άνδρες, αλλά κάποιες φορές συνεργούν και γυναίκες, συνήθως μέλη της ίδιας οικογένειας. Στις περισσότερες περιπτώσεις, γυναικοκτονία διαπράττει νυν ή πρώην σύντροφος που συνήθως είχε και μακρόχρονη κακοποιητική συμπεριφορά, με απειλές, κακοποίηση ή και εκφοβισμό της γυναίκας, η οποία πολύ συχνά βρίσκεται σε θέση φυσικής ή/και οικονομικής αδυναμίας σε σχέση με αυτόν³¹.

Ο Οργανισμός παρουσιάζει επίσης τις μορφές με τις οποίες μπορεί να εκδηλωθεί μία γυναικοκτονία ως εξής: α) όταν διαπράττεται από το σύζυγο ή σύντροφο του θύματος (τωρινό ή πρώην), συγκεντρώνοντας υψηλό ποσοστό παγκοσμίως, β) όταν διαπράττεται από δράστη άγνωστο στο θύμα, χωρίς να

³⁰ Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE)

³¹ Αρτινοπούλου, 2020, σ. 34

υφίσταται κάποια σχέση μεταξύ τους και η οποία συνδέεται με σεξουαλική επίθεση στο θύμα από το δράστη, γ) χαρακτηριζόμενη ως «έγκλημα τιμής», όταν διαπράττεται ως τιμωρία γυναικών που παραβίασαν ηθικούς νόμους, κανόνες και παραδόσεις και για τη διαφύλαξη της τιμής της οικογένειας και δ) διαπραττόμενη για λόγους προίκας, με τη μορφή αυτή να είναι πιο συνηθισμένη ιδίως στην Ινδία. Στις δύο τελευταίες κατηγορίες συναντώνται πέρα από άνδρες και γυναίκες – μέλη της οικογένειας ως δράστες.³²

Πέρα από το γενικό ορισμό των γυναικοκτονιών ως δολοφονίες γυναικών και κοριτσιών εξαιτίας του φύλου τους, η Διακήρυξη της Βιέννης για τις Γυναικοκτονίες, που υπογράφηκε το έτος 2012, εμπλουτίζει και διευρύνει τους τύπους εμφάνισης των γυναικοκτονιών, οι οποίοι καταγράφονται και στο EIGE³³, ως εξής:

- τη δολοφονία γυναίκας ως αποτέλεσμα άσκησης βίας από ερωτικό σύντροφο,
- τον βασανισμό και τη δολοφονία γυναίκας ως αποτέλεσμα μισογυνισμού,
- τη δολοφονία γυναικών και κοριτσιών ως «εγκλήματα για λόγους τιμής»,
- τη στοχευμένη δολοφονία γυναικών και κοριτσιών στο πλαίσιο ένοπλων συγκρούσεων,
- τη δολοφονία γυναικών λόγω προίκας,
- τη δολοφονία γυναικών και κοριτσιών εξ' αιτίας του σεξουαλικού προσανατολισμού τους και της ταυτότητας φύλου,
- τη δολοφονία αυτόχθονων γυναικών και κοριτσιών εξαιτίας του φύλου τους,
- βρεφοκτονία και εμβρυοκτονία βασισμένη στην επιλογή φύλου,
- περιπτώσεις γυναικοκτονίας οι οποίες συνδέονται με τον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων,
- κατηγορίες μαγείας

³² Πετράκη, 2020, σ. 20

³³ Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE)

- περιπτώσεις γυναικοκτονίας οι οποίες συνδέονται με συμμορίες, το οργανωμένο έγκλημα, εμπόρους ναρκωτικών και την εμπορία γυναικών και κοριτσιών.

Στα κορυφαία διεθνή κείμενα ανήκει η Σύμβαση για την Καταπολέμηση όλων των μορφών Διακρίσεων Κατά των Γυναικών (CEDAW) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Κυρωθείσα το έτος 1979, συχνά περιγράφεται ως το διεθνές νομοσχέδιο για τα δικαιώματα των γυναικών, καθώς ορίζει τι συνιστά διάκριση σε βάρος των γυναικών, η οποία αποδίδεται στο φύλο τους και θέτει μία σειρά εθνικών δράσεων για την εξάλειψη αυτής της μορφής διάκρισης. Στα άρθρα της Σύμβασης, τίθεται το καθοριστικό δικαίωμα των γυναικών να απολαμβάνουν μία ζωή χωρίς βία στη δημόσια και ιδιωτική σφαίρα, απαλλαγμένες από διακρίσεις λόγω φύλου και στερεοτυπικές αντιλήψεις περί κατωτερότητας, αδυναμίας και υποταγής τους, ενώ παράλληλα τονίζεται η υποχρέωση του κράτους, των κρατικών μηχανισμών και λειτουργιών να ασκούν τη δέουσα επιμέλεια προς την κατεύθυνση αυτών, μέσα από τη λήψη μέτρων και εθνικών νομοθετικών αλλαγών πρόληψης, διερεύνησης, καταπολέμησης και εξάλειψης κάθε μορφής βίας σε βάρος των γυναικών.³⁴ Στην ίδια φιλοσοφία κινείται η Διαμερικανική Σύμβαση για την πρόληψη, την τιμωρία και την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, γνωστή ως Σύμβαση Belém do Pará, που υπογράφηκε το 1994 και έχει υιοθετηθεί από το σύνολο σχεδόν των αμερικανικών κρατών, και η οποία αξιώνει για πρώτη φορά τη δημιουργία μηχανισμών για την προστασία και την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των γυναικών ως απαραίτητων για την καταπολέμηση του φαινομένου της βίας κατά της σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής ακεραιότητας των γυναικών, είτε στη δημόσια είτε στην ιδιωτική σφαίρα, καθώς και για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων αυτών στο πλαίσιο της κοινωνίας.³⁵

Όπως προαναφέρθηκε, σε αντίθετη πορεία από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπου έχουν υιοθετηθεί νομοθεσίες που ενσωματώνουν τη γυναικοκτονία ως ξεχωριστό ποινικό αδίκημα, στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν υφίσταται σχετικός νομικός ορισμός, γεγονός που επιβεβαιώνει και μελέτη του

³⁴ United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women)

³⁵ Organization of American States (OAS)

EIGE.³⁶ Αυτό συμβαίνει διότι τα κράτη δεν έχουν προσαρμόσει τις εθνικές νομοθεσίες τους στις οδηγίες και συστάσεις των διεθνών και ευρωπαϊκών κειμένων, με αποτέλεσμα να παρατηρείται μία απόσταση μεταξύ διεθνούς και εγχώριας – εθνικής αντιμετώπισης του φαινομένου της γυναικοκτονίας. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί, χωρίς να αποτελεί πεδίο ανοχής ή δικαιολογίας για την αδράνεια των κρατών, η μη δεσμευτική ισχύς, σε νομικό επίπεδο τουλάχιστον, των κειμένων των διεθνών οργανισμών επί του θέματος.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε αντίθεση με την πλειοψηφία, το μόνο υποχρεωτικό και νομικά δεσμευτικό κείμενο είναι η Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης) του έτους 2011, η οποία μπορεί να υιοθετηθεί και από κράτη όχι μέλη του Συμβουλίου. Τα κράτη που την επικυρώνουν πρέπει να ακολουθούν ενδελεχή, δεσμευτικά κριτήρια για την πρόληψη της έμφυλης βίας και των διακρίσεων, την προστασία των θυμάτων και την τιμωρία των αυτουργών.³⁷ Σύμφωνα με το κείμενο της Σύμβασης, η βία κατά των γυναικών ορίζεται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως τέτοια θεωρούνται όλες οι πράξεις βίας βασιζόμενες στο φύλο που επιφέρει σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο στις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων απειλής τέτοιων πράξεων, εξαναγκασμού ή αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, στη δημόσια ή ιδιωτική ζωή. Παράλληλα εμπεριέχει ορισμό της ενδοοικογενειακής βίας, διευκρινίζοντας ότι αυτή λαμβάνει χώρα εντός της οικογένειας ή της οικιακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα από το αν ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιραστεί την ίδια κατοικία με το θύμα, καθώς επίσης συγκαταλέγει στην έννοια «γυναίκες» (women) και κορίτσια κάτω των 18 ετών.

Πέρα από τα παραπάνω, η εν λόγω Σύμβαση προβλέπει την υποχρέωση των κρατών υιοθέτησης αυτής για την ένταξη των οδηγιών της Σύμβασης στην εσωτερική τάξη (έννομη, κοινωνική κλπ), μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων, κατάλληλων δικονομικών ή άλλων μέτρων, μεταξύ αυτών η πραγματοποίηση εκπαίδευσης των

³⁶ European Institute for Gender Equality (EIGE)

³⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2019

επαγγελματικών κλάδων που έρχονται σε επαφή με θύματα και θύτες έμφυλης βίας. Στην Ελλάδα, η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης κυρώθηκε το Μάρτιο του 2018 και ενσωματώθηκε στην εσωτερική νομοθεσία με το Ν. 4531/2018. Παράλληλα, από το έτος 2019 ιδρύθηκε και λειτουργεί σε επιτελικό-συντονιστικό επίπεδο, το ειδικό Τμήμα Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας στην Διεύθυνση Γενικής Αστυνόμευσης του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, ενώ συστάθηκαν αντίστοιχα τμήματα σε κάθε Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση στις 14 περιφέρειες της χώρας και στις Διευθύνσεις Αστυνομίας κάθε νομού (ΦΕΚ Α63/2019). Ωστόσο, μολονότι αποτελεί σημαντικό βήμα στην καταγραφή και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας, στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, εντούτοις πρέπει να επισημανθεί ότι περιορίζεται στην ενασχόληση αδικημάτων που λαμβάνουν χώρα μόνο εντός της ιδιωτικής σφαίρας της οικογένειας και του οικιακού περιβάλλοντος, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3500/2006 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις», σε συνδυασμό με αρμόζοντα σε κάθε περίπτωση άρθρα του Ποινικού Κώδικα (εν προκειμένω το 299 Π.Κ.), αφήνοντας εκτός και άλλες περιπτώσεις με θύματα γυναίκες, που συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά γυναικοκτονίας (π.χ. ουδεμία σχέση θύματος-θύτη).

Όπως γίνεται κατανοητό, βασικό ζήτημα στις ευρωπαϊκές κυρίως χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, αποτελεί η έλλειψη σαφούς νομοθετικού πλαισίου σχετικά με τις γυναικοκτονίες και συνακόλουθα η απουσία ενός θεσμικού φορέα, με αρμοδιότητες τη συνεχή παρακολούθηση και τη συλλογή δεδομένων από τις περιπτώσεις γυναικοκτονίας, την ποσοτική αλλά κυρίως την ποιοτική ανάλυση αυτών και την εξαγωγή κοινωνικών συμπερασμάτων προς αναγνώριση, αντιμετώπιση και σε βάθος χρόνου εξάλειψη του φαινομένου. Αν και υπάρχουν χώρες στη γηραιά ήπειρο που πρωτοστάτησαν και πρωτοστατούν στην αναγνώριση του φαινομένου, όπως το παράδειγμα της Ιταλίας που προαναφέρθηκε, οι ενέργειές τους εφαρμόζονται σε κοινωνικό επίπεδο και όχι νομοθετικό, με αποτέλεσμα να υφίστανται πολλές διαφορετικές ερμηνείες του ορισμού της γυναικοκτονίας, διαφορετικές διαδικασίες και διαφορετικά συμπεράσματα ερευνών από ποικίλες πηγές. Σημειώνεται ότι στην ελληνική επικράτεια, ένας μη κρατικός οργανισμός που ανεπίσημα και με ιδία πρωτοβουλία, από το έτος 2019, αποπειράται στη συλλογή και

καταγραφή δεδομένων σχετικά με τα εγκλήματα με θύματα γυναίκες, όπως και όσα από αυτά προκύπτουν και αναφέρονται στα εθνικά μέσα ενημέρωσης, είναι το Ελληνικό Τμήμα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία (European Observatory on Femicide)³⁸.

Σε κάθε περίπτωση, η υπάρχουσα ποικιλία στοιχείων, τακτικών καταγραφής και συμπερασμάτων επί των γυναικοκτονιών, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και να δώσει το έναυσμα για τη σύνθεση ενός κοινού μοντέλου μέτρησης των περιπτώσεων αυτών, συμπεριλαμβάνοντας πέρα από το φύλο του θύματος ως βασικό κίνητρο, μεταβλητές ηλικίας, εθνικότητας, επαγγέλματος, προηγούμενης χρήσης βίας, σεξουαλικής βίας, τρόπου και τόπου διάπραξης, καθώς επίσης άλλοι παράγοντες (αλκοόλ, ψυχοπαθολογική συμπεριφορά, κακοποίηση σε παιδική ηλικία), έτερα κίνητρα όπως ζήλεια, οικονομικοί λόγοι κ.α., αλλά και στοιχεία αυτοκτονίας δράστη, ύπαρξης παιδιών θυμάτων κλπ.³⁹

Υπό το ίδιο σκεπτικό και προς κάλυψη του νομοθετικού κενού σε διεθνές και εγχώριο επίπεδο, οι διεθνείς οργανισμοί United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) και United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women) δημοσίευσαν την 14/12/2022 ένα ολοκληρωμένο στατιστικό πλαίσιο για τη μέτρηση των δολοφονιών γυναικών και κοριτσιών με βάση το φύλο (Statistical framework for measuring the gender-related killings of women and girls), στο οποίο συμπεριλαμβάνονται ο ορισμός και μία τυπολογία των δολοφονιών αυτού του είδους, καθώς και ένας κατάλογος μεταβλητών χρήσιμων για την ανάδειξη και καταγραφή των διαφόρων τύπων τέτοιων δολοφονιών. Δεδομένου μάλιστα ότι το πλαίσιο ακολουθεί διεθνείς προδιαγραφές ταξινόμησης στατιστικών (International Classification of Crime for Statistical Purposes - ICCS), μπορεί να χρησιμοποιηθεί ανεξάρτητα από την εκάστοτε εθνική νομοθεσία για τα εν λόγω εγκλήματα, ενώ μέσω αυτού προσδιορίζονται τα δεδομένα που κρίνονται απαραίτητα προς συλλογή σχετικά με τους θύτες, τα θύματα και τις κρατικές ενέργειες σε τέτοιες περιπτώσεις⁴⁰.

³⁸ Διατηρείται ιστότοπος με τα καταγεγραμμένα στοιχεία και την υφιστάμενη βιβλιογραφία, ο οποίος ανανεώνεται τακτικά στο σύνδεσμο: <https://femicide.gr/>

³⁹ Κοντοχρήστου, 2021, σσ. 218-219

⁴⁰ UN Women & UNODC, 14/12/2022

Στο κείμενο του πλαισίου⁴¹, επισημαίνεται ομοίως η ύπαρξη διαφορετικών ερμηνειών και ορισμών παγκοσμίως σχετικά με τις γυναικοκτονίες (femicide/feminicide), ενώ η συνδυαστική μελέτη του ορισμού της ανθρωποκτονίας με πρόθεση (σύμφωνα με το ICCS) και της έννοιας της βίας κατά του γυναικείου φύλου καταλήγει στην ανάδειξη τεσσάρων χαρακτηριστικών που συνθέτουν μία γυναικοκτονία:

- i. η δολοφονία μιας γυναίκας από άλλο πρόσωπο (αντικειμενικό κριτήριο),
- ii. η πρόθεση του δράστη να σκοτώσει ή να τραυματίσει σοβαρά το θύμα (υποκειμενικό κριτήριο),
- iii. το παράνομο της δολοφονίας (νομικό κριτήριο),
- iv. το κίνητρο της δολοφονίας που σχετίζεται με το φύλο.

Εκ των ανωτέρω, το τελευταίο είναι το χαρακτηριστικό που διαχωρίζει τις γυναικοκτονίες από τις υπόλοιπες μορφές ανθρωποκτονίας, καθώς συγκεντρώνει τα στοιχεία της ανδρικής υπεροχής και εξουσίας έναντι των γυναικών, της επιβολής του ανδρικού φύλου και της αυτονόητης εκ φύσεως δυνατότητας να ορίζουν, να συμμορφώνουν και τελικά να τιμωρούν τη γυναικεία συμπεριφορά.

Παράλληλα, στο κείμενο ξεχωρίζει η εξασθένιση της άποψης περί μίας μόνο συγκεκριμένης τυποποιημένης σχέσης μεταξύ θύματος και δράστη, προκειμένου να γίνεται λόγος για γυναικοκτονία, μολονότι υφίστανται άφθονες αποδείξεις για την πλειοψηφία τέλεσης των εν λόγω εγκλημάτων από το στενό σύντροφο του θύματος, καθόσον διευρύνεται το πεδίο διάπραξης αυτών, αναγόμενο σταδιακά από την στενή ιδιωτική στη δημόσια σφαίρα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με λίστα που συμπεριλαμβάνεται στο κείμενο του πλαισίου, δράστης μίας γυναικοκτονίας μπορεί να είναι:

- i. ο στενός σύντροφος του θύματος, στην έννοια του οποίου περιλαμβάνεται ο νυν ή πρώην σύζυγος ή σύντροφος, ο σύντροφος με τον οποίο το θύμα συμβιβεί ή ο σύντροφος με τον οποίο βγαίνει ραντεβού.
- ii. άλλα μέλη της οικογένειας του θύματος, συνδεδεμένα με δεσμούς εξ αίματος (γονέας, παιδί, αδέρφια, θείοι, ξαδέρφια, κ.λπ.) ή εξ αγχιστείας (μέσω γάμου ή

⁴¹ Ολόκληρο το κείμενο του πλαισίου είναι διαθέσιμο στην επίσημη ιστοσελίδα του UN Women: https://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/Statistical_framework_femicide_2022.pdf

υιοθεσίας, όπως υιοθετημένα τέκνα, πεθερικά, αδέρφια συζύγου κ.λπ.), ανεξάρτητα αν συμβιούν ή όχι με το θύμα.

- iii. άτομα εκτός οικογενειακής σφαίρας, που συνδέονται με το θύμα με κάποια μορφή, όπως σχέση εξουσίας/φροντίδας, φιλική ή εργασιακή σχέση, απλά γνωστός στο θύμα, άγνωστος στο θύμα πριν την πράξη· στην κατηγορία δε αυτή συμπεριλαμβάνεται και ο αγνώστων στοιχείων δράστης, που δεν έχει ταυτοποιηθεί από τις αρμόδιες αρχές.

Αναφορικά με την τελευταία κατηγορία δραστών, στο κείμενο επισημαίνεται ρητά ότι ως συμπληρωματικό στοιχείο αυτών των περιπτώσεων τίθεται το κίνητρο του θύτη να εντοπίζεται σε κάποιο από τα ακόλουθα κριτήρια:

- το θύμα της ανθρωποκτονίας είχε προηγούμενο ιστορικό σωματικής, σεξουαλικής ή ψυχολογικής βίας/ενοχλήσεων από τον δράστη της δολοφονίας,
- το θύμα της ανθρωποκτονίας ήταν θύμα μιας μορφής παράνομης εκμετάλλευσης, για παράδειγμα, σε σχέση με την εμπορία ανθρώπων, την καταναγκαστική εργασία ή τη δουλεία,
- το θύμα της ανθρωποκτονίας βρισκόταν σε κατάσταση κατά την οποία είχε απαχθεί ή παράνομα στερήθηκε την ελευθερία του,
- το θύμα εργαζόταν στη βιομηχανία του σεξ,
- η σεξουαλική βία κατά του θύματος διαπράχθηκε πριν ή/και μετά τη δολοφονία,
- η δολοφονία συνοδευόταν από ακρωτηριασμό του σώματος του θύματος,
- το πτώμα του θύματος απορρίφθηκε σε δημόσιο χώρο,
- η δολοφονία της γυναίκας ή του κοριτσιού συνιστούσε έγκλημα μίσους με βάση το φύλο, δηλαδή στοχοποιήθηκε λόγω συγκεκριμένης προκατάληψης κατά των γυναικών εκ μέρους του δράστη(ων).

2.2. Γυναικοκτονία και Μέσα Επικοινωνίας

Από τα προαναφερθέντα, διαπιστώνεται ότι το περιεχόμενο των ορισμών και των διεθνών κειμένων για τη γυναικοκτονία κινείται σε παρόμοιες γραμμές, διατηρώντας πάντα την ίδια κατεύθυνση, ενώ αναμφίβολα κοινό σημείο τους θεωρείται το φύλο του θύματος ως κίνητρο για την πράξη του δράστη. Πρόκειται για την πλέον ακραία μορφή βίας ενάντια στις γυναίκες κάθε ηλικίας, στο θηλυκό γένος γενικά, διαπραττόμενη κατά συντριπτική πλειοψηφία από άνδρες, η οποία συναντά τις ρίζες της σε πανάρχαιες στερεοτυπικές, πατριαρχικές αντιλήψεις περί κυριαρχίας και

εξουσίας του ανδρικού φύλου σε κάθε σφαίρα της ζωής, όπου οι γυναίκες κατέχουν εκ φύσεως θέση υποταγής και κατωτερότητας.

Οι αντιλήψεις αυτές εντοπίζονται ακόμα στη σύγχρονη εποχή σε εκφάνσεις της ίδιας της κοινωνίας, στην καθημερινή ζωή και στο δικανικό μας σύστημα, καθώς και στα μέσα ενημέρωσης, όπου ο όρος γυναικοκτονία μέχρι προσφάτως ήταν ελάχιστα γνωστός αλλά σε κάθε περίπτωση πλήρως απών από τη «γλώσσα» των μέσων. Σε αντίθεση με άλλους όρους που χρησιμοποιούνται ευρέως στο δημόσιο λόγο, όπως πατροκτονία, αδελφοκτονία, παιδοκτονία κλπ., αν και δεν εξειδικεύονται ως ξεχωριστά και αυτοτελή άρθρα του Ποινικού Κώδικα, πλην της παιδοκτονίας, εντούτοις για τις περιπτώσεις γυναικοκτονίας οι αναφορές με αυτή καθαυτή την έννοια ήταν μηδαμινές έως ελάχιστες. Παρόλο που πλέον εντείνεται η χρήση του όρου στη δημόσια συζήτηση, ακόμα δεν θεωρείται αποδεκτή από σημαντική μερίδα ατόμων, ανεξαρτήτως πλαισίου και υποβάθρου της συζήτησης (κοινωνικού, πολιτικού κ.λπ).

Στη χώρα μας, η πρώτη αναφορά του όρου «γυναικοκτονία» εντοπίζεται τον Φεβρουάριο του 1978, στο περιοδικό «Για την απελευθέρωση των γυναικών», χωρίς να είναι σαφές το αν η συγγραφέας είχε υπόψη την πολύ πρόσφατη τότε αγγλοσαξονική βιβλιογραφία ή αν η λέξη χρησιμοποιούταν και από τις ελληνικές φεμινιστικές συλλογικότητες της εποχής. Η επόμενη φορά που εντοπίζεται είναι τον Δεκέμβριο του 2017, σε παρέμβαση φεμινιστικών συλλογικοτήτων με αφορμή την υπόθεση τριπλής γυναικοκτονίας (συζύγου, πεθεράς και ανήλικης κόρης) στην περιοχή των Αγίων Αναργύρων.⁴²

Στη θέση του όρου «γυναικοκτονία», που μέχρι προσφάτως τυγχάνει περιορισμένης και με επιφύλαξη χρήσης, προτιμώνται μόνο όροι λιγότερο αποκαλυπτικοί της ουσίας της πράξης και περισσότερο περιγραφικοί, όπως συζυγικό έγκλημα, έγκλημα πάθους, έγκλημα τιμής, οικογενειακό δράμα, «θόλωσε από τη ζήλια» και τη σκότωσε κ.α., ενώ γίνεται αναφορά στο προβλεπόμενο στον Ποινικό Κώδικα αδίκημα της ανθρωποκτονίας.

⁴² Γκόνη - Καραμπότσου, Γυναικοκτονία: Μία συγκριτική εξέταση σε διεθνές, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (Διπλωματική εργασία), 2020, σ. 6.

Η ανωτέρω κατάσταση τροποποιείται το Νοέμβριο του έτους 2018, με την υπόθεση βιασμού και δολοφονίας της νεαρής φοιτήτριας Ελένης Τοπαλούδη στη Ρόδο από δύο δράστες. Η υπόθεση αυτή συγκλόνισε την κοινή γνώμη και αποτέλεσε σημείο καμπής για την εισαγωγή και χρήση του όρου «γυναικοκτονία» στη δημόσια σφαίρα, εκκινώντας τον εντοπισμό και την προβολή συνεχώς περισσότερων εγκλημάτων ανθρωποκτονίας με θύματα γυναίκες, που συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά γυναικοκτονίας, κυρίως το κίνητρο του φύλου των θυμάτων. Ως αποτέλεσμα, πέρα από φεμινιστικές συλλογικότητες, επίσημοι κυβερνητικοί φορείς, όπως η μέχρι πρότινος Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων⁴³, αναγνώρισαν και χρησιμοποιούν τον όρο. Τον ίδιο ρυθμό κίνησης ακολουθούν και τα μέσα ενημέρωσης, από τα οποία σε κάθε νέα προβαλλόμενη υπόθεση γίνεται όλο και εντονότερος ο λόγος περί γυναικοκτονίας, έννοια που μεταφέρεται και αυξανόμενα εγκαθιδρύεται στη συνείδηση της κοινής γνώμης.

Όπως αναλύθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα μέσα επικοινωνίας (παραδοσιακά και νέα) συμβάλλουν στην κατασκευή ή/και στον ορισμό της κοινωνικής πραγματικότητας και σε πολλές περιπτώσεις δεν αντανακλούν ή απλά παρουσιάζουν αυτή. Η βία και το έγκλημα αποτελούν απύθμενη πηγή έλξης του κοινού προς τα μέσα, με τις περιπτώσεις γυναικοκτονίας να πληρούν τα κριτήρια ενδιαφέροντος αυτών, γι' αυτό καταβάλλεται προσπάθεια να παραμένουν στην επικαιρότητα, ενώ υπό την ίδια οπτική τα ΜΜΕ, σε αρκετές περιπτώσεις, επιλέγουν την προβολή των πιο «θεαματικών» υποθέσεων δολοφονίας γυναικών έναντι άλλων, οι οποίες αναπόφευκτα υποβαθμίζονται ή απουσιάζουν από την ημερήσια ατζέντα. Ως αποτέλεσμα, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την προαναφερόμενη έλλειψη ενός επίσημου φορέα ενασχόλησης με το συγκεκριμένο φαινόμενο, η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων αναφορικά με το πραγματικό πλήθος των γυναικοκτονιών, μέσα από την προβολή τους από τα εγχώρια μέσα ενημέρωσης, καθίσταται ομοίως δύσκολη αν όχι ουτοπική.

⁴³ Με το Π.Δ. 84/2019 (άρθρο 7 §§3 και 4), η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων μεταφέρθηκε από το Υπουργείο Εσωτερικών στο Υπουργείο Εργασίας, μετονομασθείσα σε Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων.

Επιπλέον, τα ίδια τα μέσα φροντίζουν να διατηρούν – αν όχι να διαιωνίζουν για τους σκοπούς τους – διάφορα στερεότυπα, κοινωνικά, φυλετικά, του φύλου, με τους άνδρες να εμφανίζονται ισχυροί και κυρίαρχοι έναντι των αδύναμων και εξαρτώμενων γυναικών. Παράλληλα, δεν είναι ανύπαρκτες οι φορές που έμμεσα το θύμα εμφανίζεται ως έχον ευθύνες για την εγκληματική συμπεριφορά του θύτη του ή ακόμα που οι πράξεις του δράστη τυγχάνουν κάποιας δικαιολόγησης (ζήλεια, χρήση ουσιών, ποτού κ.α.), πριν ή κατά το έγκλημα. Με αυτόν τον τρόπο, λαμβάνεται υπόψη ως «φυσική» και ταιριαστή στην βασική ειδησεογραφία η συνοδευτική χρήση περιγραφών, όπως συζυγικό έγκλημα, πάθους, ζήλιας κ.α., ενώ πολλές φορές δημιουργείται, εμφανώς ή υπόκωφα, η αίσθηση για ένα τέτοιο έγκλημα ότι πρόκειται για ατομικό πρόβλημα, ενταγμένο στην ιδιωτική ζωή των εμπλεκόμενων μερών και δεν υπάρχει λόγος και δικαιολογητική βάση για συζήτηση περί κοινωνικού φαινομένου.

Συμπληρωματικά των ανωτέρω, αξίζει να σημειωθεί συνοπτικά, ο διαχωρισμός και η κατηγοριοποίηση της κάλυψης και προβολής, εκ μέρους των μέσων ενημέρωσης, των υποθέσεων γυναικοκτονίας και ευρύτερης βίας κατά των γυναικών, όπως καταγράφεται σε άρθρο γερμανικού ιστοτόπου. Συγκεκριμένα, κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες πλαισίων, ως εξής: 1. Πολιτική «just the facts», απλή μόνο παράθεση γεγονότων υπόθεσης, ομοιάζουσα με αστυνομική αναφορά, όπου στοχεύεται κυρίως η πρόκληση εντυπωσιασμού με αναφορές στοιχείων, πχ αριθμού μαχαιριών. 2. Το πλαίσιο που υποδηλώνει ότι τέτοια γεγονότα συμβαίνουν σε ανθρώπους διαφορετικούς από εμάς. Προφανώς αναφέρεται σε άτομα άλλης κουλτούρας θρησκευτικής, πολιτιστικής κ.λπ., όπως αλλόθρησκους, μετανάστες, πρόσφυγες. 3. Η πλαισίωση που κατηγορεί τα θύματα ή/και δικαιολογεί τους δράστες. 4. Το πλαίσιο που φανερώνει την έκπληξη και το σοκ της κοινωνίας όπου διαπράχθηκε το έγκλημα, λόγω του κατά γενική ομολογία «φυσιολογικού» και ήπιου χαρακτήρα του δράστη.⁴⁴

Πέρα από την ειδησεογραφία με τη στενή έννοια του όρου (αρθρογραφία, δελτία ειδήσεων), η σημερινή εποχή, με την ασταμάτητη τεχνολογική ανάπτυξη που

⁴⁴ Lagos Lira & Toledo, The Media and Gender-Based Murders of Women: Notes on the Cases in Europe and Latin America, 24/07/2014

τη συνοδεύει, χαρακτηρίζεται από την έντονη παρουσία του ίδιου του κοινού στο δημόσιο λόγο. Χαρακτηριστικό πεδίο εφαρμογής αποτελούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media), όπου οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα, μέσω του ενός ή περισσότερων λογαριασμών τους σε διαφορετικές πλατφόρμες, να εκφέρουν άποψη, να στηρίξουν ή να απορρίψουν ένα ζήτημα, έναν προβληματισμό, ενώ το πράττουν με ποικίλους τρόπους, μέσω σχολίων ή προσωπικών αναρτήσεων/δημοσιεύσεων, δημόσια ή σε κλειστές ομάδες, ανώνυμα ή με την «υπογραφή» τους. Εν προκειμένω το νεοφυές, όπως γίνεται κοινώς αντιληπτό, θέμα της γυναικοκτονίας, η χρήση και παγίωση του συγκεκριμένου όρου και κατ' επέκταση η ύπαρξη της ως κοινωνικού φαινομένου συναντά τόσο υποστηρικτές όσο και πολέμιους στους χρήστες των μέσων αυτών. Μολονότι η δεδομένη κατάσταση δεν μπορεί να οδηγήσει σε ασφαλή συμπεράσματα, αφού δεν συμπεριλαμβάνονται οι γνώμες εκείνων που επιλέγουν να μη συμμετάσχουν σε αυτή τη συνδιαλλαγή, πρέπει να γίνει δεκτό ότι πρόκειται για ένα είδος δημοσίου διαλόγου, από όπου δίνεται μία ένδειξη για το πώς σκέφτεται η κοινή γνώμη.⁴⁵ Επιπλέον, μέσω αυτής της διαδικασίας, μπορεί να θεωρηθεί ότι ως ένα βαθμό επηρεάζεται και συνδιαμορφώνεται το κοινό αίσθημα, δεδομένου ότι είναι πολύ πιθανό να ακολουθηθεί η επικρατούσα άποψη της πλειοψηφίας, αρχικά μεταξύ των χρηστών και εν συνεχεία σε ευρύτερο κύκλο. Σε κάθε περίπτωση, όμως, το όποιο σχηματιζόμενο συμπέρασμα θα είναι ατελές, αφού θα αντανακλά τις προσωπικές απόψεις ατόμων ή ομάδων, οι οποίες μπορεί να είναι υποκινούμενες ή ακόμα και κατασκευασμένες προς τη μία ή την έτερη κατεύθυνση.

Στον απόηχο των προαναφερθέντων, ωστόσο, ο προβληματισμός παραμένει αναπάντητος: είναι τελικά η γυναικοκτονία κοινωνικό φαινόμενο, που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης και συνεχούς παρακολούθησης, προκειμένου να οδηγηθούμε εν κατακλείδι στην αντιμετώπισή του ή πρόκειται για απλά έναν ακόμα τόπο πρόσφορο στα μέσα επικοινωνίας να προσελκύσουν την κοινή γνώμη, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας που παρουσιάζεται στο κοινό; Υπάρχει όντως αύξηση των εγκλημάτων αυτών των

⁴⁵ Μιχαλακέλη, 2020, σ. 93

χαρακτηριστικών ή πρόκειται για αυξητική προβολή εκ μέρους και προς όφελος των μέσων;

Μέσω της παρούσας εργασίας, επιδιώκεται να δοθεί μέρος της απάντησης στον προαναφερθέντα προβληματισμό ή σε κάθε περίπτωση το υλικό και τα συμπεράσματά της να αποτελέσουν ένα χρήσιμο πεδίο και να συμβάλουν ως ένα ικανοποιητικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Κεφάλαιο 3ο

Μεθοδολογία

Προκειμένου να δοθεί απάντηση στον προαναφερόμενο προβληματισμό, ως αξιόπιστη μέθοδος προκρίθηκε η εξέταση δεδομένων που αφορούν τα εγκλήματα αυτών των χαρακτηριστικών, με θύματα γυναίκες και γενικά άτομα θηλυκού γένους και τα οποία, βάσει της υφιστάμενης βιβλιογραφίας, μπορούν να χαρακτηριστούν ως γυναικοκτονίες. Ως πηγή για να αντληθούν και να μελετηθούν τα στοιχεία αυτά χρησιμοποιήθηκε η Ελληνική Αστυνομία (ΕΛ.ΑΣ.), η οποία ως αρμόδια υπηρεσία του ελληνικού κράτους, καταγράφει και διατηρεί στη βάση της το σύνολο των ποινικών αδικημάτων στη Χώρα· ως εκ τούτου τεκμαίρεται ως πρωταρχική αλλά κυρίως ως αδιαμφισβήτητη πηγή.

3.1. Τα στάδια της έρευνας

Αρχικά αναζητήθηκαν τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας που αφορούν το θέμα της έρευνας, προκειμένου αυτά σε δεύτερο επίπεδο να αποτελέσουν το αντικείμενο ανάλυσης. Σύμφωνα με τον Bryman (2017)⁴⁶, η μέθοδος αυτή εντάσσεται στο πεδίο της «δευτερογενούς ανάλυσης δεδομένων», κατά την οποία αναλύονται δεδομένα που έχουν συλλεχθεί από κυβερνητικούς οργανισμούς στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων τους, τα λεγόμενα ως επίσημα στατιστικά στοιχεία, εν προκειμένω αυτά που έχουν να κάνουν με την εγκληματικότητα.

Τα τελευταία χρόνια η αναγνώριση της γυναικοκτονίας ως κοινωνικό φαινόμενο φαίνεται να έχει κερδίσει έδαφος σε αρκετές χώρες, μεταξύ αυτών η Ιταλία, η Ισπανία, η Μεγάλη Βρετανία και η Σερβία, οι οποίες συγκεντρώνουν πληροφορίες σχετικά με τα εγκλήματα αυτά μέσω των εθνικών βάσεων δεδομένων τους⁴⁷. Δυστυχώς, όμως, η Ελλάδα ανήκει στην κατηγορία των κρατών, που δεν προβαίνουν σε διαχωρισμό των εγκλημάτων ανθρωποκτονίας με πρόθεση και στην εξαγωγή επιμέρους δεδομένων όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε

⁴⁶ Bryman, 2017, σ. 344

⁴⁷ Κάλφα & Χατζηφωτίου, 2021, σ. 245

αδικήματος. Αυτό αποδίδεται στην ύπαρξη ενός αυτοτελούς ποινικού αδικήματος ως το μόνο κολάσιμο στον ισχύοντα Ποινικό Κώδικα, της «ανθρωποκτονίας με πρόθεση» κατά το άρθρο 299 Π.Κ., χωρίς την πρόβλεψη επιβαρυντικών στοιχείων σε περίπτωση γυναικοκτονίας. Όπως συμβαίνει με τα στοιχεία που αφορούν γενικά τα διαπραττόμενα εγκλήματα στην επικράτεια, δημοσιοποιούνται ως στατιστικά, σε ετήσια βάση, μόνο στην επίσημη σελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας και περιορίζονται στην αριθμητική καταγραφή του γενικού συνόλου των εγκλημάτων ανθρωποκτονίας, κατά το άρθρο 299 Π.Κ., στο διαχωρισμό τους σε τετελεσμένα και σε απόπειρα, ενώ από το έτος 2020 προστέθηκε διαχωρισμός μεταξύ ανθρωποκτονίας με πρόθεση και εξ αμελείας. Επιπλέον, μέχρι και τη δημοσιοποίηση των στατιστικών στοιχείων του έτους 2019 συμπεριλαμβάνονται αριθμητική αναφορά του συνόλου των δραστών και γενικός διαχωρισμός αυτών ανάλογα την εθνικότητα (ημεδαποί και αλλοδαποί), ενώ από το επόμενο έτος (στατιστικά στοιχεία 2020) εντάσσεται και ο διαχωρισμός των δραστών ανάλογα με το φύλο και η κατηγοριοποίησή τους σε ηλικιακές ομάδες. Ωστόσο, στα προς δημοσιοποίηση στοιχεία, δεν υπάρχει αναφορά στο φύλο του θύματος, στη σχέση μεταξύ θύματος και θύτη ούτε στο κίνητρο του δράστη. Με άλλα λόγια και συνοπτικά, θα μπορούσε να λεχθεί ότι συναντάται μόνο ένα είδος ποσοτικής καταγραφής και επ' ουδενί ποιοτική καταχώρηση και ανάλυση των στοιχείων αυτών. Σημειώνεται ότι μέρος της διαμορφωμένης κατάστασης οδεύει σε αλλαγή, όσον αφορά τα αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας, τα οποία πλέον καταγράφονται με περισσότερες λεπτομέρειες από τη νεοσύστατη αστυνομική υπηρεσία του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, το Τμήμα Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας· ωστόσο και στην προκειμένη περίπτωση, η καταγραφή αυτή ξεκίνησε από τη σύσταση της υπηρεσίας το 2019 και αφορά μόνο τη σφαίρα των συγκεκριμένων αδικημάτων, κατά τις διατάξεις του Ν. 3500/2006. Περισσότερες λεπτομέρειες και πιο αναλυτικά στοιχεία για τις υποθέσεις ανθρωποκτονίας, πέραν των δημοσιοποιημένων, υφίστανται στην ηλεκτρονική βάση καταγραφής της Ελληνικής Αστυνομίας, όπου καταχωρούνται όλα τα αδικήματα ποινικής φύσεως που λαμβάνουν χώρα στην επικράτεια. Σε αυτά επικεντρώθηκε το περιεχόμενο της αίτησης της εκπονούσας τη μελέτη προς την Ελληνική Αστυνομία, όπως αναλύεται αμέσως μετά.

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας και προς εξαγωγή όσο το δυνατόν ασφαλέστερων συμπερασμάτων, θεωρήθηκε εύλογη η εξέταση δεδομένων ανθρωποκτονιών με πρόθεση με θύματα γυναίκες, για το ικανοποιητικό χρονικό διάστημα των δέκα ετών, ειδικότερα από το 2012 μέχρι και το 2021. Υπό το πρίσμα αυτό, πραγματοποιήθηκε σχετικό αίτημα προς τη Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας (Α.Ε.Α.), αρμόδια υπηρεσία για τη συγκέντρωση στοιχείων της εγκληματικής δραστηριότητας σε πανελλαδικό επίπεδο και για τη δημοσιοποίηση των ετήσιων στατιστικών.

Δεδομένου του ευρέος χρονικού διαστήματος της δεκαετίας και της αναμενόμενης πληθώρας στοιχείων στη βάση καταγραφής της ΕΛ.ΑΣ. για το διάστημα αυτό, τα στοιχεία αντλήθηκαν με τη βοήθεια των υπηρετούντων αστυνομικών υπαλλήλων στη Διεύθυνση Πληροφορικής/Α.Ε.Α., με κριτήρια τα θύματα να είναι θηλυκού γένους και τα εγκλήματα ανθρωποκτονίας να έχουν διαπραχθεί με πρόθεση-δόλο. Κατόπιν, ταξινομήθηκαν σε έγγραφο μορφής excel, διαχωρισμένα ανά έτος τέλεσης, στα οποία συμπεριλαμβάνονταν η αναλυτική περιγραφή κάθε υπόθεσης, όπως αυτή είχε καταχωρηθεί από την υπηρεσία προανάκρισης (σηματική αναφορά), ο μοναδικός αριθμός κάθε εγγραφής-καταχώρησης (αριθμός σηματικής αναφοράς) και στοιχεία αναφορικά με το θύμα και το δράστη (ημερομηνία γέννησης, φύλο και υπηκοότητα). Ωστόσο ανέκυψε το ζήτημα εμφάνισης δεδομένων του πληροφοριακού συστήματος της βάσης (tags) μέσα στο κείμενο της κάθε αναλυτικής περιγραφής, για την απομάκρυνση των οποίων απαιτήθηκε η μελέτη και επεξεργασία κάθε εγγραφής ξεχωριστά, καθώς δεν ήταν δυνατόν να γίνει αυτόματα, ώστε το εκάστοτε κείμενο να αποκτήσει άρτια δομή και συνεχή ροή για να είναι κατανοητό· επιπλέον, κάθε υπόθεση δεν εμφανιζόταν απαραίτητα σε μία και αυτοτελή εγγραφή, αντιθέτως για το μεγαλύτερο μέρος των υποθέσεων υπήρχαν μία κύρια και μία ή και περισσότερες συμπληρωματικές εγγραφές, με ξεχωριστό μοναδικό αριθμό, με αποτέλεσμα να απαιτηθεί μία αρχική μελέτη όλων των εγγραφών, ώστε να καταστεί δυνατή η ομαδοποίηση και η «ένωσή» τους σε μία συνολική και ολοκληρωμένη που αφορά στην κάθε υπόθεση.

Πέραν των ανωτέρω, βασικό και καθοριστικό ζήτημα αρχικά για τη χορήγηση και ακολούθως για την επεξεργασία των αιτηθέντων δεδομένων για τις ανάγκες της

παρούσας εργασίας αποτέλεσε η εξασφάλιση της τήρησης, με κάθε τρόπο, των αρχών της ερευνητικής δεοντολογίας και της εχεμύθειας, κυρίως δε της διατήρησης της ανωνυμίας των εμπλεκομένων σε κάθε υπόθεση μερών, θυμάτων και θυτών. Κρείσσονος σημασία για την επίτευξη όλων των προαναφερθέντων αποτέλεσε η εναρμόνιση με τους κανόνες του Γενικού Κανονισμού Προσωπικών Δεδομένων (GDPR 679/2016) και του Ν. 4624/2019, με τον οποίο ο εν λόγω Ευρωπαϊκός Κανονισμός ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία.

Με γνώμονα τις συγκεκριμένες διατάξεις και προκειμένου να καταστεί δυνατή η ικανοποίηση του αιτήματος περί χορήγησης και επεξεργασίας των δεδομένων, ακολουθήθηκε ως απαραίτητη η επόμενη, αλλά και αρκετά χρονοβόρα διαδικασία. Κατ' αρχήν, πέρα από την αρχική επεξεργασία για τον «καθαρισμό» των εγγραφών και την ομαδοποίησή τους που περιγράφηκε παραπάνω και λαμβάνοντας συμπληρωματικά υπόψη ότι για τους σκοπούς της έρευνας ήταν απαραίτητη η παροχή της περιγραφής των αδικημάτων, αναπόσπαστο στάδιο αποτέλεσε ο αποχαρακτηρισμός των δεδομένων που εξήχθησαν από τη βάση καταγραφής, προκειμένου η καθ' οιονδήποτε τρόπο περαιτέρω επεξεργασία να μην επιτρέπει την ταυτοποίηση των υποκειμένων των δεδομένων.

Πιο αναλυτικά, από καθεμία από τις αναλυτικές περιγραφές έκαστου αδικήματος αφαιρέθηκε ο αριθμός σηματικής αναφοράς, καθώς και κάθε στοιχείο ταυτότητας και γενικά αναγνωριστικά στοιχεία ικανά να οδηγήσουν σε άμεση ή έμμεση ταυτοποίηση, όπως ονοματεπώνυμο, ημερομηνία γέννησης, διεύθυνση κατοικίας, επάγγελμα τόσο των θυμάτων όσο και των δραστών, αλλά και στοιχεία οποιουδήποτε άλλου προσώπου που ενεπλάκη στην υπόθεση με οποιαδήποτε ιδιότητα (συγγενής, μάρτυρας, λόγω επαγγέλματος κ.α.). Οι πλήρεις ημερομηνίες γέννησης θυμάτων και θυτών αντικαταστάθηκαν με την αναφορά μόνο έτους γέννησης, ενώ πέρα από το φύλο των θυμάτων, που ήταν κοινό για όλες τις υποθέσεις, συμπεριλήφθηκε και το φύλο του δράστη ή των δραστών κάθε εξεταζόμενης αξιόποινης πράξης. Ομοίως, αφαιρέθηκαν οι υπηρεσίες προανάκρισης που επιλήφθηκαν της κάθε υπόθεσης σε αρχικό ή και σε επόμενο στάδιο, όπως επίσης οποιαδήποτε αναφορά σε νομό, πόλη ή περιοχή όπου διαπράχθηκε το ποινικό αδίκημα, καθώς και κάθε άλλη γεωγραφική αναφορά που ενδεχομένως

αναφερόταν στη βάση δεδομένων και αντικαταστάθηκαν με αναφορά σε επίπεδο Γενικής (Περιφερειακής) Αστυνομικής Διεύθυνσης.

Μετά την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης διαδικασίας, από τη Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας χορηγήθηκαν στην εκπονούσα τη διπλωματική εργασία τα αιτηθέντα στοιχεία σε αρχείο μορφής excel, στο οποίο είχε τοποθετηθεί κωδικός πρόσβασης, χορηγούμενος μόνο στην αιτούσα από την ανωτέρω υπηρεσία. Επιπλέον, ομοίως κατόπιν σχετικής αίτησης, χορηγήθηκε ένα έγγραφο σε μορφή word, συμπεριλαμβανομένου πίνακα με αριθμητικά στοιχεία (αριθμός υποθέσεων και αντίστοιχων θυμάτων) των συνολικά τελεσμένων ανθρωποκτονιών με πρόθεση στην επικράτεια, κατά το υπό μέλετη χρονικό διάστημα (έτη 2012-2021), προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως πόλος σύγκρισης με τα δεδομένα γυναικοκτονιών που θα εξαχθούν, στο πλαίσιο της έρευνας, από τη μελέτη και επεξεργασία των χορηγηθέντων δεδομένων.

3.2. Δευτερογενής Ανάλυση Δεδομένων

Όπως εξηγεί ο Bryman (2017), η δευτερογενής ανάλυση δεδομένων εμφανίζει πολλά πλεονεκτήματα έναντι της πρωτογενούς συλλογής αυτών, της μεθόδου δηλαδή όπου οι ερευνητές συλλέγουν εξ αρχής μόνοι τους τα δεδομένα. Μεταξύ αυτών, παρουσιάζεται η εξοικονόμηση κόστους και κυρίως χρόνου για τον ερευνητή, ο οποίος έχοντας στη διάθεσή του δεδομένα που έχουν ήδη συλλεχθεί, δύναται να επικεντρωθεί πιο συστηματικά και με περισσότερο χρόνο στην ανάλυση αυτών. Επιπλέον, τα δεδομένα που έχουν ήδη συλλεχθεί και χρησιμοποιούνται για δευτερογενή ανάλυση, τυγχάνουν εξαιρετικής ποιότητας, λαμβανομένων υπόψη των αυστηρών διαδικασιών ελέγχου που συνήθως εφαρμόζονται κατά τη συλλογή τους, παράλληλα δε δίνεται η δυνατότητα αξιοποίησης συνόλων δεδομένων, προερχόμενα όχι από απλά αλλά από μεγάλα και αντιπροσωπευτικά δείγματα, με αποτέλεσμα να προσφέρεται μία πλήρης εικόνα του υπό μελέτη αντικειμένου στον ερευνητή. Πέραν αυτών, σε μία ή περισσότερες δευτερογενείς αναλύσεις σημαντική είναι η δυνατότητα να αναδυθούν ή να αποτελέσουν το έναυσμα για νέες ερμηνείες επί των

δεδομένων, που δεν είχαν σκεφτεί οι αρχικοί ερευνητές, επιβεβαιώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το ατέρμονο φάσμα των πιθανών αναλύσεων ενός συνόλου δεδομένων.

Ειδικότερα, όπως γίνεται ευλόγως αντιληπτό, το πεδίο των στατιστικών στοιχείων δεν αποτελεί αποτέλεσμα πρωτογενούς συλλογής δεδομένων για τους συγκεκριμένους σκοπούς ενός ερευνητή, αφού καταγράφονται από τον εκάστοτε κυβερνητικό οργανισμό προς απόδειξη της δραστηριότητάς τους. Ωστόσο, παρά τον κλονισμό της εμπιστοσύνης και της εγκυρότητας, που κατά καιρούς υφίστανται τα στατιστικά στοιχεία ειδικά στον τομέα της εγκληματικότητας, με συνήθη λόγο την εσκεμμένη μείωση του αναφερόμενου αριθμού των διαπραττόμενων αδικημάτων από τους υπεύθυνους αναφοράς, εντούτοις η ανάλυση των στοιχείων αυτών μπορεί ομοίως να εκληφθεί ως ειδική μορφή δευτερογενούς ανάλυσης. Μάλιστα, στα μείζονος σημασίας πλεονεκτήματα της ανάλυσης στατιστικών στοιχείων συγκαταλέγεται η έλλειψη αντίδρασης στη μέτρηση εκ μέρους των ανθρώπων που αναφέρονται σε αυτά, δεδομένου του ότι δεν συμμετέχουν ενεργητικά σε κάποιο ερευνητικό εγχείρημα μέσω συνέντευξης ή συμπλήρωσης ερωτηματολογίου⁴⁸.

Μολονότι η δευτερογενής ανάλυση δεδομένων παρουσιάζει πληθώρα πλεονεκτημάτων, δεν μπορεί να παραγνωριστεί και ένα μικρό ποσοστό υπαρχόντων μειονεκτημάτων. Αναφέροντας πιο συγκεκριμένα κάποια εξ αυτών, αν και η υψηλή ποιότητα των ήδη συλλεχθέντων δεδομένων θεωρείται επί το πλείστον εξασφαλισμένη, ειδικά όταν η επεξεργασία – ανάλυση γίνεται από φοιτητές, συγκριτικά με τα αντίστοιχα που θα συνέλεξαν οι ίδιοι, εντούτοις απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή, καθόσον δεν είναι δυνατός ο έλεγχος της προσφερόμενης ποιότητας σε κάθε περίπτωση. Συμπληρωματικά, ένα σημαντικό μειονέκτημα αποτελεί ότι ελλοχεύει ο κίνδυνος ο εκάστοτε ερευνητής που θα εκπονήσει τη δευτερογενή ανάλυση να διαπιστώσει σε αρχικό ή και σε επόμενο στάδιο ότι η πρωτογενής συλλογή των δεδομένων δεν του προσφέρει την αναμενόμενη ικανοποίηση για τις ανάγκες της έρευνάς του, είτε ενδεχομένως επειδή αυτά τα συλλεχθέντα δεν καταπιάνονται με μία συγκεκριμένη επιθυμητή πτυχή που αφορά το αντικείμενο της νέας έρευνας είτε λόγω απουσίας μίας ή περισσότερων

⁴⁸ Bryman, 2017, σ. 352

μεταβλητών που κρίνονται βασικές από τον ερευνητή της δευτερογενούς ανάλυσης προκειμένου να φτάσει σε ασφαλές συμπέρασμα στη μελέτη του, κάτι το οποίο δεν θα συνέβαινε αν συνέλεγε ο ίδιος πρωτογενώς τα δεδομένα⁴⁹.

Όπως έχει ήδη καταστεί κατανοητό, για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης ακολουθήθηκε η δευτερογενής ανάλυση δεδομένων, βάσει των στοιχείων που χορηγήθηκαν από την Ελληνική Αστυνομία. Παρά την αναμφίβολη επιβεβαίωση των πλεονεκτημάτων, ομοίως τα προαναφερθέντα μειονεκτήματα συναντήθηκαν, σε κάποια μορφή τους, κατά τη διενέργεια της ανάλυσης. Ειδικότερα, όταν διαπιστώθηκε κατά την αρχική αναζήτηση των στοιχείων προς υποστήριξη του αντικειμένου της εργασίας, ότι από τα στατιστικά στοιχεία που επίσημα δημοσιοποιεί η Ελληνική Αστυνομία και κυρίως η αριθμητική μόνο αναφορά των αδικημάτων σε αυτά, χωρίς περαιτέρω πληροφορίες και λεπτομέρειες, δεν ικανοποιείται ο σκοπός της έρευνας, από την εκπονούσα ζητήθηκαν επιπρόσθετα πιο εξειδικευμένα στοιχεία από τη βάση καταχώρησης των αδικημάτων, με σημαντικότερο αυτών την αναλυτική περιγραφή της εκάστοτε υπόθεσης.

Πέραν τούτου, κατά την περαιτέρω επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων, έγινε αντιληπτή σε κάποιες υποθέσεις η απουσία συγκεκριμένων χαρακτηριστικών – μεταβλητών που αναφέρονται στην υφιστάμενη μελετηθείσα βιβλιογραφία, χαρακτηρίζουν ξεκάθαρα τις περιπτώσεις γυναικοκτονίας και τις ξεχωρίζουν έναντι των υπολοίπων υποθέσεων ανθρωποκτονίας με πρόθεση. Σε αυτά περιλαμβάνονται κυρίως η ελλιπής καταγραφή του σαφούς κινήτρου της δολοφονίας, όταν δεν πρόκειται για ληστεία ή άλλο τυχαίο γεγονός, αλλά συγκεκριμένα βασίζεται στο γυναικείο φύλο και υποκινείται από την υποτίμηση και το μίσος του δράστη προς αυτό ή και το ίδιο το θύμα. Ωστόσο, στο σημείο αυτό δέον όπως επισημανθεί ότι η έλλειψη αυτή, παρά τις όποιες δυσχέρειες επιφέρει στην παρούσα έρευνα, δικαιολογείται από το γεγονός ότι η καταγραφή και ο γενικός χειρισμός των υποθέσεων ανθρωποκτονίας από τις αστυνομικές και ακολούθως από τις δικαστικές αρχές διέπεται από νόμους, κανόνες και οδηγίες σύμφωνα με το περιεχόμενο των άρθρων του Ποινικού Κώδικα, όπου όπως έχει προλεχθεί, δεν

⁴⁹ Οπ.π., σ. 348

υφίσταται πρόβλεψη σχετικά με τις γυναικοκτονίες και τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους, παρά μόνο διώκεται και τιμωρείται το γενικό άρθρο της ανθρωποκτονίας με πρόθεση, κατ' άρθρο 299 Π.Κ..

Επιπλέον, ως ένας ακόμα απρόβλεπτος παράγοντας στην ανάλυση μπορεί να προστεθεί η αναφορά στις αστυνομικές καταχωρήσεις συγκεκριμένων χαρακτηριστικών των δραστών (λ.χ. αναφερόμενα ψυχολογικά προβλήματα, κατανάλωση αλκοόλ, χρήση ναρκωτικών ή άλλων ουσιών κ.α.). Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν εντοπίζονται στην επικρατούσα βιβλιογραφία, η οποία αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, με αποτέλεσμα να εγείρεται η αμφιβολία - εν προκειμένω τουλάχιστον - αν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως λόγοι επιβαρυντικοί ή ελαφρυντικοί της πράξης ή αν αποτελούν στοιχεία αδιάφορα για την επεξεργασία και την εξαγωγή συμπερασμάτων. Προκειμένου να αμβλυθεί η ως άνω αναφερόμενη δυσχέρεια, επιδιώχθηκε και επιτεύχθηκε επικοινωνία με ακαδημαϊκούς με ενεργό δράση στην ανάδειξη και αναγνώριση της γυναικοκτονίας ως φαινομένου της σύγχρονης κοινωνίας, στο πλαίσιο της οποίας δόθηκαν στην εκπονούσα νέα ερεθίσματα και περαιτέρω κατευθύνσεις για μελέτη συμπληρωματικής βιβλιογραφίας.

Ανάμεσα στα προτεινόμενα κείμενα ιδιαίτερα βοηθητικό εργαλείο αποτέλεσε η διδακτορική διατριβή του Γάτσα Βασιλείου με τίτλο «Σωματική κακοποίηση γυναικών από τον σύντροφό τους και η αντιμετώπιση του φαινομένου από την αστυνομία», με ξεχωριστό κεφάλαιο αναφερόμενο στα χαρακτηριστικά του θύτη και στην κοινωνική αντιμετώπιση μίας υπάρχουσας ψυχικής διαταραχής του⁵⁰.

Πιο συγκεκριμένα, πρωτίστως επισημαίνεται ότι η ψυχική ασθένεια ενός ατόμου δεν προσδιορίζεται ούτε αξιολογείται βάσει ουδέτερων, αντικειμενικών κριτηρίων μέσα στους χώρους ενός εργαστηρίου, όπως οι σωματικές παθήσεις, αντίθετα αποτελεί «μία κοινωνικά προσδιορισμένη κατασκευή», την οποία οι ψυχίατροι δημιουργούν βάσει αντιλήψεων και κοινωνικών κριτηρίων. Θεωρείται μία ατέλεια στις βιωματικές και κοινωνικές λειτουργίες του ατόμου, η οποία εκδηλώνεται στη συμπεριφορά που το άτομο παρουσιάζει στο περιβάλλον του, ενώ

⁵⁰ Γάτσας, 2008, σσ. 44-47

δεν χαρακτηρίζεται ως απόκλιση από αυτό που ορίζεται ως φυσιολογικό, αλλά απλά ως μία διαφοροποίηση, η εμφάνιση της οποίας εξαρτάται από εξωγενείς, κοινωνικούς συντελεστές και μεταβλητές.

Στον τομέα της εγκληματικότητας, μία ψυχοπαθολογική διαταραχή είναι συνυφασμένη με στοιχεία επικινδυνότητας που το άτομο εκπέμπει στο περιβάλλον του, δηλαδή με την αυξημένη πιθανότητα ροπής του προς το έγκλημα. Από σημαντικό αριθμό ερευνητών έχουν καθορισθεί συγκεκριμένες συμπεριφορές που χαρακτηρίζουν το επικίνδυνο άτομο, ωστόσο πρόκειται για υποκειμενικές αξιολογήσεις, με αποτέλεσμα το άτομο να «εμφανίζεται να είναι «χωρίς όρους» και κάτω από οποιεσδήποτε περιστάσεις επικίνδυνο, υποβαθμίζοντας έτσι το ρόλο που παίζουν περιστασιακοί παράγοντες στην πρόκληση μίας συμπεριφοράς». Υπό την ίδια σκοπιά, υποστηρίζεται ότι μία αναφερόμενη ως επικίνδυνη συμπεριφορά σε μία δεδομένη στιγμή θα επαναλαμβάνεται αδιακρίτως σε οποιαδήποτε περίσταση της ζωής του ατόμου, χαρακτηρίζοντας έτσι καθολικά την προσωπικότητά του.

Ωστόσο, η αξιοπιστία του προαναφερόμενου σκεπτικού πλήττεται, καθώς δεν λαμβάνεται υπόψη το γεγονός της συνεχούς αλληλεπίδρασης των διαφορετικών συμπεριφορών του ατόμου με το περιβάλλον του, σε τέτοιο βαθμό που μία συμπεριφορά δεν προσδιορίζεται μόνο από ατομικά χαρακτηριστικά (προσωπικότητα), αλλά και από παροδικά εμφανιζόμενους, αστάθμητους παράγοντες. Συμπεραίνεται, λοιπόν, στην εν λόγω διατριβή ότι κάθε άνθρωπος υπό συγκεκριμένες συνθήκες μπορεί να εκδηλώσει επικίνδυνη συμπεριφορά, ακόμα και να διαπράξει έγκλημα, όπως επίσης ένας εγκληματίας δεν χαρακτηρίζεται πάντα από επικίνδυνη συμπεριφορά.

Κατ' αναλογική εκτίμηση των ανωτέρω, για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας μπορεί να γίνει δεκτό ότι η ψυχική/ψυχοπαθολογική διαταραχή των θυτών, που αναφέρεται στις περιγραφές των αδικημάτων, τα λεγόμενα «ψυχολογικά προβλήματα», δεν αποτελούν λόγους αποκλεισμού τους και δεν επηρεάζουν την κατηγοριοποίησή τους ως δράστες γυναικοκτονιών. Κατ' επέκταση, η ίδια άποψη υφίσταται ομοίως για τους δράστες υπό την επήρεια αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών κατά την διάπραξη της εγκληματικής πράξης. Μία τέτοια ερευνητική απόπειρα θα ήταν ενδεχομένως εφικτή και κυρίως ασφαλής κατά την ανάλυση στοιχείων

επόμενου δικονομικού σταδίου (ανακριτικό, δικαστικό επίπεδο) ή σε περίπτωση εφαρμογής άλλης διαδικασίας διαφορετικών κριτηρίων, όχι όμως στο πρώτο και πρώιμο (προανακριτικό) στάδιο της κάθε υπόθεσης, του οποίου επιλαμβάνεται η Ελληνική Αστυνομία και από την οποία αντλήθηκαν τα προς επεξεργασία δεδομένα, τουλάχιστον υπό τη μορφή και με τον τρόπο που το εν λόγω στάδιο ακολουθείται σήμερα.

Κεφάλαιο 4ο

Αποτελέσματα της έρευνας – Απεικόνιση των δεδομένων

Από τον τρόπο επεξεργασίας και τη μέθοδο ανάλυσης των χορηγηθέντων στοιχείων από την Ελληνική Αστυνομία, που περιγράφηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, προέκυψε ένα νέο σύνολο δεδομένων, με περιεχόμενο τις διαπραχθείσες γυναικοκτονίες για τη δεκαετία 2012-2021. Στο νέο αρχείο excel διατηρήθηκαν για κάθε υπόθεση στοιχεία που υπήρχαν στο αρχικό που χορηγήθηκε στην εκπονούσα την εργασία, όπως προκύπτουν από την αναλυτική περιγραφή της υπόθεσης, όπως το έτος γέννησης και η υπηκοότητα θυμάτων και θυτών, το φύλο των θυτών, ο τόπος τέλεσης, ο τρόπος και το μέσο τέλεσης της πράξης, καθώς και η σχέση μεταξύ θυμάτων και θυτών. Πέραν αυτών, από τις ίδιες αναλυτικές περιγραφές διαχωρίστηκαν, όπου αυτά αναφέρονται, και καταχωρήθηκαν σε νέες κατηγορίες επιπρόσθετα στοιχεία, χρήσιμα για την εξαγωγή συμπερασμάτων, συγκεκριμένα α) η ύπαρξη ψυχολογικών/ψυχιατρικών προβλημάτων που αναφέρεται για τους δράστες και η επήρεια αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών κατά τη διάπραξη της ανθρωποκτονίας από αυτούς, β) η αμέσως μετά την εγκληματική πράξη αυτοχειρία ή απόπειρα αυτοχειρίας του θύτη, καθώς και γ) η αναφερόμενη κακοποίηση των θυμάτων από τους θύτες, είτε πρόκειται για λεκτική (με τη μορφή διαπληκτισμού, λογομαχίας κλπ.), είτε σεξουαλική ή σωματική (ξυλοδαρμός-κακώσεις, εφόσον υφίσταται άλλος τρόπος τέλεσης του βασικού αδικήματος της ανθρωποκτονίας).

Για την απεικόνιση - οπτικοποίηση των δεδομένων και των επ' αυτών συνακόλουθων συμπερασμάτων, χρησιμοποιήθηκαν το πρόγραμμα λογιστικών φύλλων Microsoft Excel και το λογισμικό οπτικής ανάλυσης Tableau.

Κατ' αρχάς, πραγματοποιήθηκε συγκριτική απεικόνιση των δεδομένων μεταξύ των ανθρωποκτονιών επί συνόλω, των ανθρωποκτονιών με θύματα γυναίκες συνολικά και των υποθέσεων γυναικοκτονίας, για το σκοπό δε των συγκεκριμένων απεικονίσεων επισημαίνεται ότι κρίθηκε περισσότερο πρόσφορη η χρήση του προγράμματος Excel, όπως ακολουθεί.

Σύμφωνα με τα δοθέντα στοιχεία, κατά το ερευνώμενο χρονικό διάστημα (2012-2021) στην ελληνική επικράτεια, διαπράχθηκαν συνολικά 983 ανθρωποκτονίες

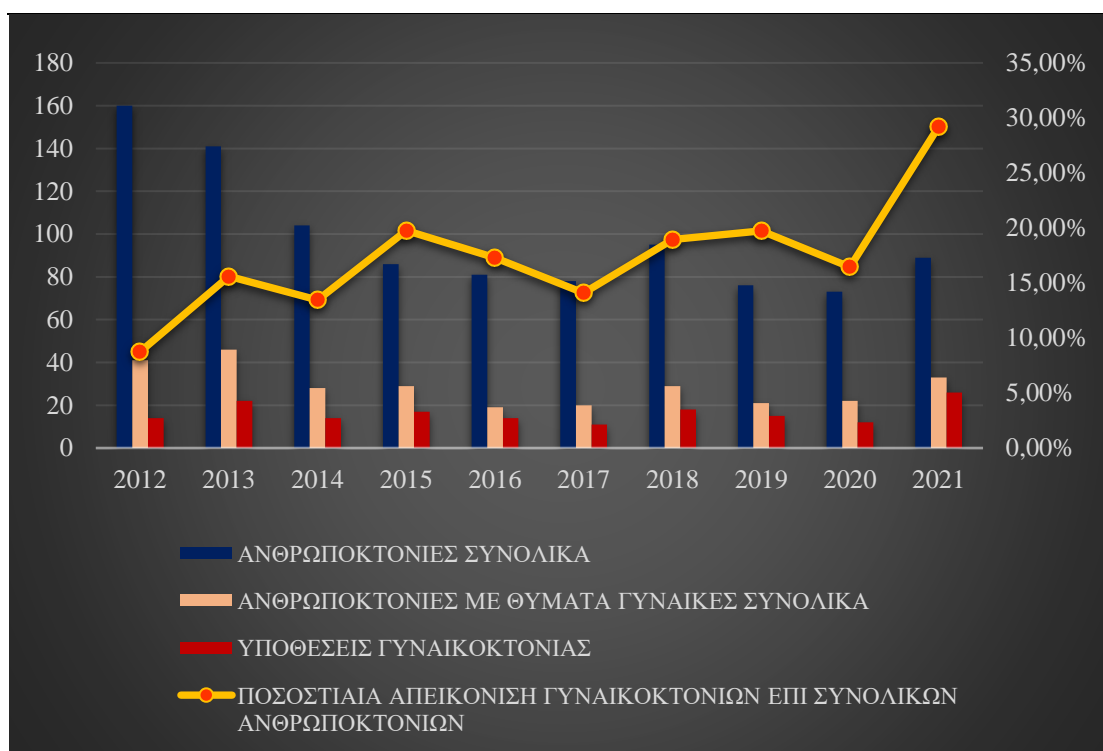
με πρόθεση σε βάρος ατόμων αμφότερων των φύλων, εκ των οποίων οι 288 προέκυψε ότι είχαν ως θύματα γυναίκες και γενικά άτομα θηλυκού γένους (κορίτσια, βρέφη), ανεξαρτήτως κινήτρου τέλεσης της πράξης (φύλο θύματος, ληστεία κλπ). Με γνώμονα τα προαναφερόμενα στην υφιστάμενη βιβλιογραφία που μελετήθηκε για την παρούσα εργασία, εξήχθη το συμπέρασμα ότι οι 163 υποθέσεις που σχηματίστηκαν από τις αστυνομικές υπηρεσίες αφορούν εγκλήματα γυναικοκτονίας. Σχετική είναι η καταχώρηση των εν λόγω αριθμών στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 1. Οι υποθέσεις ανθρωποκτονίας συνολικά, οι υποθέσεις ανθρωποκτονίας με θύματα γυναίκες συνολικά και οι υποθέσεις γυναικοκτονίας για τη δεκαετία 2012-2021

Έτος	Ανθρωποκτονίες συνολικά	Ανθρωποκτονίες με θύματα γυναίκες συνολικά	Υποθέσεις γυναικοκτονίας
2012	160	41	14
2013	141	46	22
2014	104	28	14
2015	86	29	17
2016	81	19	14
2017	78	20	11
2018	95	29	18
2019	76	21	15
2020	73	22	12
2021	89	33	26
Σύνολο	983	288	163

Ομοίως βάσει των αριθμών που αναφέρονται στον ως άνω Πίνακα 1, σχηματίστηκε το ακόλουθο Γράφημα 1, στο οποίο πέρα από την αριθμητική απεικόνιση των διαπραχθέντων εγκλημάτων, παρατίθεται αναφορά σε ποσοστιαίες μονάδες των υποθέσεων γυναικοκτονιών επί των συνολικού αριθμού των τελεσθέντων ανθρωποκτονιών ανεξαρτήτως φύλου.

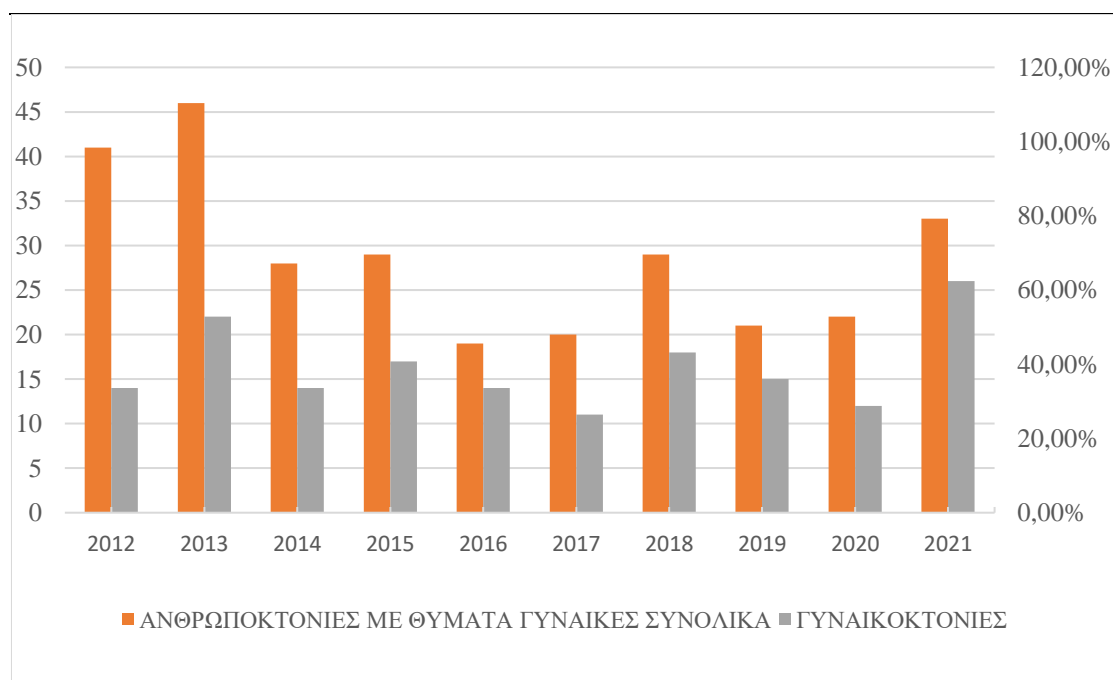
Γράφημα 1. Συγκριτική συγκεντρωτική απεικόνιση υποθέσεων

Επεξηγώντας το παραπάνω Γράφημα 1, κατ' αρχήν γίνεται αντιληπτή η εκτόξευση του σχηματισθέντος ποσοστού μεταξύ του αριθμού γυναικοκτονιών και του συνολικού αριθμού ανθρωποκτονιών κατά τη σύγκριση των δύο άκρων του εξεταζόμενου χρονικού διαστήματος, δηλαδή των ετών 2012 και 2021. Συγκεκριμένα, αν και παρατηρείται μείωση των συνολικών ανθρωποκτονιών, σχεδόν στο μισό αριθμό από τις 160 στις 89 περιπτώσεις, εντούτοις σημειώνεται σημαντική αύξηση των γυναικοκτονιών από τις 14 το έτος 2012 στις 26 κατά το έτος 2021, με συνέπεια να γίνεται λόγος για πάνω από τριπλασιασμό του αναφερόμενου ποσοστού, αφού σχηματίζεται από το 8,7% στο 29,2%. Στα ενδιάμεσα έτη, παρατηρείται ένας επαναλαμβανόμενος - θα μπορούσε να λεχθεί - τύπος κίνησης στη γραμμή της ποσοστιαίας απεικόνισης, δεδομένου ότι το ποσοστό φαίνεται να αυξομειώνεται σε έναν σχετικά σταθερό ρυθμό, με την αύξηση και τη μείωσή του να συναντάται με τη σειρά ανά τρία χρόνια και τα ανώτερα σημεία να εντοπίζονται στα έτη 2015 και 2018, αντίστοιχα δε τα κατώτερα στα έτη 2014, 2017 και 2020.

Επιπλέον, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις ανάγκες της έρευνας παρουσιάζει η συγκριτική μελέτη των αριθμών που προκύπτουν σχετικά με τις συνολικά διαπραχθείσες ανθρωποκτονίες με θύματα άτομα θηλυκού γένους, ανεξαρτήτως κινήτρου και με τις χαρακτηριζόμενες γυναικοκτονίες. Όπως μπορεί να παρατηρηθεί τόσο στον Πίνακα 1 όσο και στο κάτωθι Γράφημα (Γράφημα 2), σε όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας ο συνολικός αριθμός των εγκλημάτων κατά ζωής σε βάρος γυναικών ακολούθησε καθοδική ή σταθερή πορεία, μειωμένος μέχρι το ήμισυ σε κάποια έτη, ενώ ο αριθμός των διαπραχθέντων γυναικοκτονιών παρέμεινε σχετικά σταθερός, χωρίς ιδιαίτερες ανατροπές ή υπερβολικές αυξομειώσεις. Πέρα τα ευρήματα αυτά, καθίσταται ομοίως φανερό ότι τα εγκλήματα που χαρακτηρίζονται ως γυναικοκτονίες καταλαμβάνουν ένα σημαντικό μέρος του συνόλου των «θηλυκού γένους» ανθρωποκτονιών, αποτελώντας σχεδόν σε όλα τα έτη τις μισές ή και πολύ περισσότερες από τις μισές περιπτώσεις των εν λόγω ανθρωποκτονιών.

Γράφημα 2. Σύγκριση ανθρωποκτονιών με θύματα γυναίκες και υποθέσεων γυναικοκτονίας

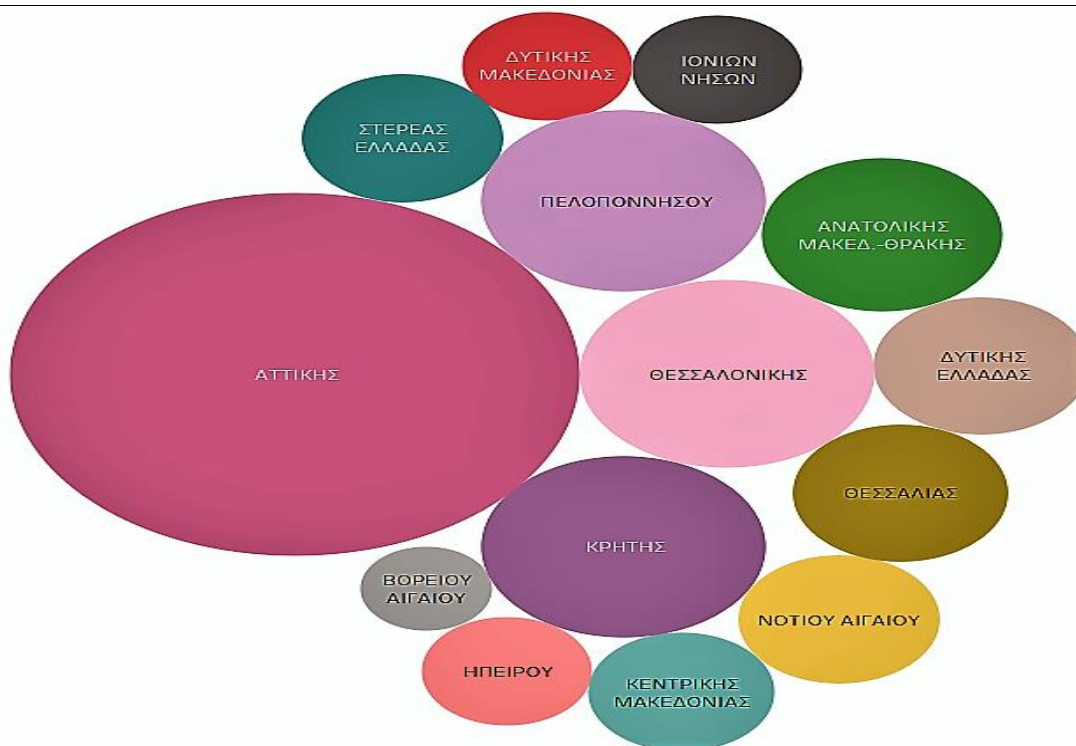
Κατόπι αυτών, οι ως άνω διαπιστώσεις δεν πρέπει να παραγνωριστούν, καθώς συνηγορούν στην άποψη ότι η γυναικοκτονία αποτελεί πράγματι ένα υπαρκτό κοινωνικό φαινόμενο της σύγχρονης εποχής, που χρήζει παρακολούθησης και αντιμετώπισης, λαμβανομένων υπόψη των ποσοστών που τα χαρακτηριζόμενα ως γυναικοκτονίες εγκλήματα καταλαμβάνουν στα σύνολα αφενός των συνολικών ανθρωποκτονιών, αφετέρου αυτών των εγκλημάτων με θύματα γυναίκες.

Σε επόμενο επίπεδο, πέρα από τις ανωτέρω συγκριτικές απεικονίσεις ανάμεσα στις γυναικοκτονίες και στα ευρύτερα σύνολα εγκλημάτων ανθρωποκτονίας, βάσει των δεδομένων που χορηγήθηκαν από τη βάση της Ελληνικής Αστυνομίας, δόθηκε η δυνατότητα να εξαχθούν επιμέρους στοιχεία σχετικά με λεπτομέρειες που εντοπίζονται στις υποθέσεις γυναικοκτονίας και τις χαρακτηρίζουν, όπως αναλυτικά αναφέρονται στην πρώτη παράγραφο του παρόντος κεφαλαίου. Ακολούθως, τα στοιχεία αυτά κατηγοριοποιήθηκαν και οπτικοποιήθηκαν σε Γραφήματα, προς εξαγωγή συμπερασμάτων· για τις συγκεκριμένες απεικονίσεις χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό Tableau, καθόσον κρίθηκε, λόγω των δυνατοτήτων του, ως πλέον κατάλληλο για την οπτικοποίηση αυτών των δεδομένων.

Όπως εξηγήθηκε στο κεφάλαιο 3, κατά τη χορήγηση των δεδομένων για τις ανάγκες της εργασίας, κρίθηκε απαραίτητη η εφαρμογή των αρχών της ερευνητικής δεοντολογίας και της εχεμύθειας, κυρίως δε της διατήρησης της ανωνυμίας των εμπλεκομένων σε κάθε υπόθεση μερών, γι' αυτό το λόγο δεν γίνεται αναφορά στους ακριβείς τόπους τέλεσης των αδικημάτων, παρά μόνο σε επίπεδο Γενικής (Περιφερειακής) Αστυνομικής Διεύθυνσης (Γ.Α.Δ. και ΓΕ.Π.Α.Δ.). Στο ακόλουθο Γράφημα 5, όπου απεικονίζεται η κατανομή των 163 υποθέσεων γυναικοκτονίας στις 14 αστυνομικές Γ.Α.Δ. και ΓΕ.Π.Α.Δ. της χώρας, καθίσταται σαφής και αδιαμφισβήτητη η συντριπτική πλειοψηφία των εγκλημάτων γυναικοκτονίας να συγκεντρώνεται στις περιοχές της πρωτεύουσας της χώρας, συγκεκριμένα της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης (Γ.Α.Δ.) Αττικής, όπου βάσει των δεδομένων της ΕΛ.ΑΣ. προκύπτει να τελέστηκαν οι 56 εκ των 163 υποθέσεων, ενώ ακολουθεί η Γ.Α.Δ. Θεσσαλονίκης, με αξιοσημείωτη όμως διαφορά, αφού εκεί εντοπίζονται μόλις 15 υποθέσεις για το σύνολο της δεκαετίας. Για την υπόλοιπη δε ελληνική επικράτεια οι εναπομείνουσες 92 (εκ των 163) σημειωθείσες υποθέσεις γυναικοκτονίας

κατανέμονται ως εξής: 14 σε καθεμία από τις Γενικές Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις (ΓΕ.Π.Α.Δ.) Κρήτης και Πελοποννήσου (συνολικά 28), 10 στη ΓΕ.Π.Α.Δ. Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, 8 σε καθεμία από τις ΓΕ.Π.Α.Δ. Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας (συνολικά 16), 7 σε καθεμία από τις ΓΕ.Π.Α.Δ. Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας (συνολικά 14), 6 στη ΓΕ.Π.Α.Δ. Κεντρικής Μακεδονίας, 5 σε καθεμία από τις ΓΕ.Π.Α.Δ. Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου και Ιονίων Νήσων (συνολικά 15) και μόλις 3 στη ΓΕ.Π.Α.Δ. Βορείου Αιγαίου.

Γράφημα 3. Τόπος τέλεσης γυναικοκτονιών (σε επίπεδο Γ.Α.Δ. και ΓΕ.Π.Α.Δ.)

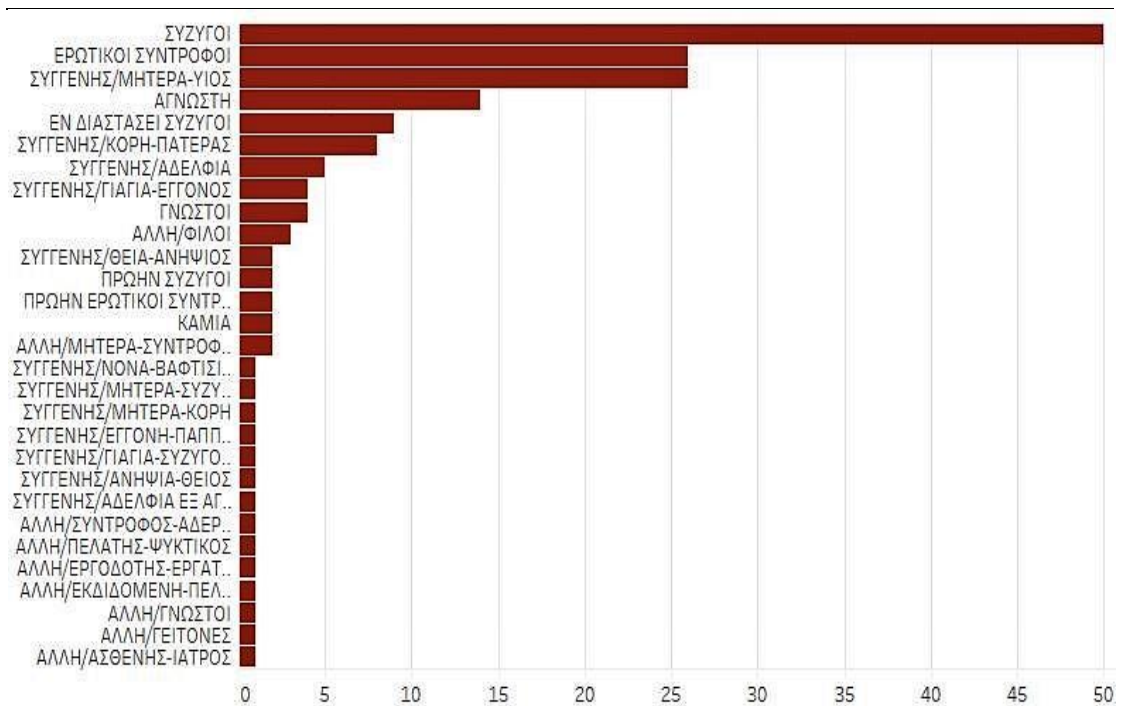
Μία σημαντική – αν και εν μέρει αναμενόμενη μέσω του τρόπου προβολής των υποθέσεων γυναικοκτονίας – είναι η κατάδειξη των σχέσεων μεταξύ θύματος και θύτη, από τη μελέτη των οποίων δύναται να εξαχθούν αξιόλογα συμπεράσματα αναφορικά με τις περιπτώσεις γυναικοκτονιών και τα χαρακτηριστικά που τις συνοδεύουν. Ωστόσο, αρχικά επισημαίνεται ότι στις 163 χαρακτηριζόμενες υποθέσεις γυναικοκτονίας της υπό μελέτη δεκαετίας, πρέπει να συνυπολογισθεί η ύπαρξη περισσότερων του ενός θυμάτων ή/και θυτών σε ορισμένες από τις

υποθέσεις· ως εκ τούτου ο αριθμός των θυμάτων διαμορφώνεται στα 170 άτομα (σαφώς μόνο θηλυκού γένους), αριθμός για τον οποίο θα μπορούσε να ειπωθεί ότι κατ' ουσίαν αντιπροσωπεύει και το σύνολο των εγκλημάτων γυναικοκτονίας που διαπράχθηκαν και καταγράφονται στις 163 υποθέσεις που σχηματίστηκαν από τις αστυνομικές αρχές. Αντίστοιχα ο αριθμός των θυτών ανέρχεται στα 168 άτομα αμφότερων των φύλων, σχεδόν αποκλειστικά όμως πρόκειται στο σύνολό τους άνδρες, αφού προκύπτει μόνο μία γυναίκα δράστης-συνεργός, ενώ μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται και 8 αγνώστων στοιχείων δράστες, που δεν έχουν δηλαδή ταυτοποιηθεί από τις αρμόδιες αρχές. Κατ' επέκταση, βάσει των ίδιων δεδομένων, διαμορφώνονται 173 σχέσεις, ποικίλων μορφών, ανάμεσα σε θύματα και θύτες.

Στα δύο Γραφήματα λογισμικού Tableau που ακολουθούν, απεικονίζονται οι προαναφερόμενες σχέσεις με δύο τρόπους, αφενός αναλυτικά, όπως αυτές προκύπτουν στο ιστορικό κάθε υπόθεσης στη βάση της Ελληνικής Αστυνομίας, αφετέρου σε ομαδοποιημένες κατηγορίες, βάσει των ίδιων στοιχείων, ως εξής:

- Ερωτική· περιλαμβάνει τους νυν, εν διαστάσει και πρώην συζύγους και τους νυν και πρώην ερωτικούς συντρόφους.
- Συγγενική· περιλαμβάνει τους εξ αίματος και εξ αγχιστείας συγγενείς.
- Γνωστοί.
- Άλλη· περιλαμβάνει μία ευρεία κατηγορία σχέσεων, που δεν εντάσσονται σε κάποια από τις άλλες, π.χ. επαγγελματική.
- Άγνωστη· αφορά θύματα και θύτες (κυρίως αγνώστων στοιχείων), για τους οποίους δεν διαπιστώνεται το είδος της σχέσης.
- Καμία.

Γράφημα 4. Σχέση θυμάτων – θυτών (Αναλυτικά)

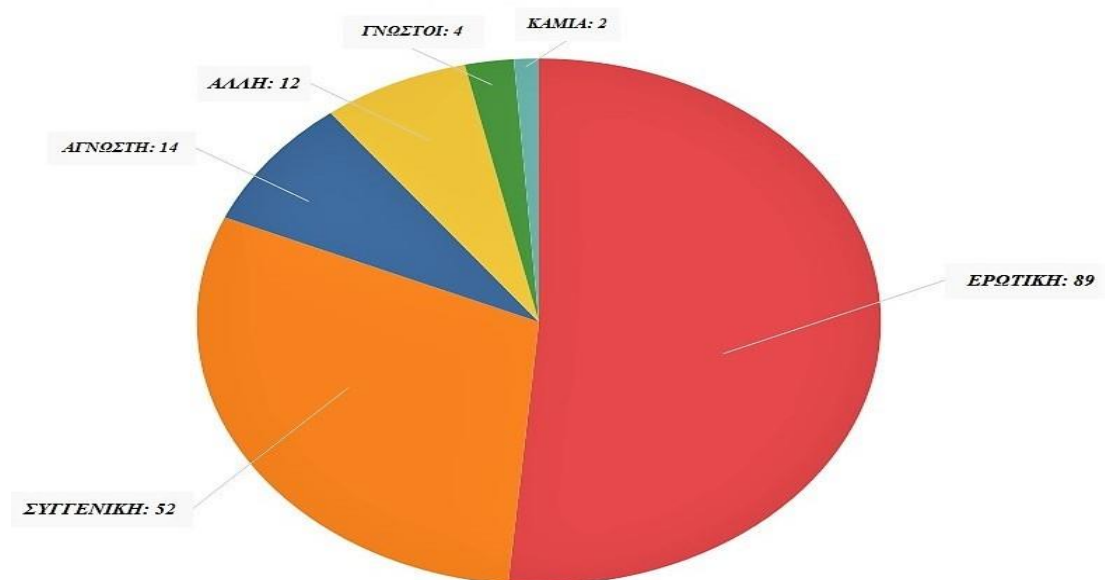
Στο παραπάνω Γράφημα καθίσταται πασιφανής η πρωτοκαθεδρία των εγκλημάτων γυναικοκτονίας από δράστες που τελούν σε τρέχουσα συζυγική σχέση με το θύμα, καταλαμβάνοντας τον υψηλό αριθμό των 50 στις 173 εξεταζόμενες σχέσεις, ενώ αμέσως μετά ακολουθούν συμπληρωματικά – κατά την αριθμητική ταξινόμηση – οι ερωτικοί σύντροφοι και οι εν διαστάσει σύζυγοι και λίγο παρακάτω οι πρώην σύζυγοι και σύντροφοι.

Εν συνεχεία έπονται οι συγγενικές σχέσεις στις περιπτώσεις γυναικοκτονιών, με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να εντοπίζονται ομοίως εντός του στενού οικογενειακού πυρήνα. Ειδικότερα, διαπιστώνεται ότι συχνό φαινόμενο αποτελούν οι δολοφονίες μητέρων από τους υιούς τους, δεδομένου ότι κατά την εξεταζόμενη δεκαετία διαπιστώνονται 26 σχέσεις αυτής της μορφής, καταλαμβάνοντας την Τρίτη θέση ταξινόμησης, όπως απεικονίζεται στο παραπάνω Γράφημα 3, στο ίδιο αριθμητικό επίπεδο με τους ερωτικούς συντρόφους. Σημειώνεται δε ότι λίγες μόνο θέσεις μετά τοποθετούνται τα εγκλήματα από πατεράδες προς τις κόρες τους.

Τέλος, σε ομοίως σχετικά υψηλή θέση στην ταξινόμηση του Γραφήματος βρίσκεται η άγνωστη σχέση μεταξύ θύματος και θύτη, η οποία όπως προαναφέρθηκε αφορά κυρίως τις περιπτώσεις με αγνώστους, μη ταυτοποιημένους δράστες, αλλά

και έτερες περιπτώσεις, στις οποίες δεν είναι δυνατόν να διαπιστωθεί από το ιστορικό των υποθέσεων η σχέση ανάμεσα σε θύτες και θύματα.

Γράφημα 5. Σχέση θυμάτων – θυτών (Ομαδοποιημένες κατηγορίες)

Οι προαναφερθείσες διαπιστώσεις επιβεβαιώνονται ομοίως στο Γράφημα 5, όπου παρουσιάζονται οπτικοποιημένες οι διαμορφωθείσες σχέσεις μεταξύ θυμάτων και θυτών, σε ευρύτερη όμως κλίμακα καθότι ομαδοποιημένες. Συμπεραίνεται, λοιπόν, παρατηρώντας τα διαγράμματα, ότι το μεγαλύτερο μέρος των ανθρωποκτονιών αυτής της μορφής πράγματι διαπράττεται από δράστες που τελούν ή τελούσαν σε ερωτική σχέση με τα θύματά τους, ως σύζυγοι ή ως σύντροφοι, άσχετα αν συμβιούν υπό την ίδια στέγη ή όχι, με τους συγγενείς θύτες, αμφότερων των φύλων, να ακολουθούν στην επόμενη θέση, ενώ οι υπόλοιπες κατηγορίες έπονται· επιβεβαιώνονται με αυτόν τον τρόπο τα αναφερόμενα στη μελετηθείσα βιβλιογραφία σχετικά με τους ορισμούς και τα διεθνή κείμενα περί γυναικοκτονίας, ειδικότερα στο πλαίσιο για τη μέτρηση των δολοφονιών γυναικών και κοριτσιών με βάση το φύλο των Ηνωμένων Εθνών, όπως περιγράφονται στο κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας.

Περαιτέρω, εξετάστηκαν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της ηλικίας και της υπηκοότητας θυμάτων και δραστών που προκύπτουν από τη βάση καταγραφής της

Ελληνικής Αστυνομίας. Επισημαίνεται ότι για τα συμπεράσματα που εξήχθησαν έγινε επίσης προσπάθεια απεικόνισης σε αντίστοιχα Γραφήματα Tableau, εντούτοις κρίθηκε ότι η οπτικοποίησή τους δεν θα προσέδιδε κάποια προστιθέμενη αξία στην επεξήγησή τους σε κείμενο, ως ακολουθεί. Ειδικότερα, σημειώνεται ότι δεν προκύπτει συμπέρασμα αξιοσημείωτης, συντριπτικής πλειοψηφίας οποιασδήποτε ηλικίας της μίας ή της άλλης κατηγορίας (θυμάτων ή θυτών), δεδομένου ότι παρατηρείται σημαντική διασπορά των ηλικιών στις εξεταζόμενες υποθέσεις. Προς επίρρωση αυτών, επισημαίνεται ότι το ταυτοποιημένο ηλικιακό εύρος των θυμάτων ποικίλλει ανάμεσα στα έτη 1922 και 2015 και το αντίστοιχο των θυτών ανάμεσα στα έτη 1921 και 2005, παράλληλα δε αναφέρονται ενδεικτικά οι υψηλότερες τιμές που σημειώνονται στις ηλικιακές ταξινομήσεις, όπου μόλις οι 6 εκ του συνόλου των 170 θυμάτων έχουν έτος γέννησης το 1979, ενώ μόνο για τους 10 εκ των 168 θυτών ταυτίζεται ως έτος γέννησης το 1967.

Στον αντίποδα, όσον αφορά το στοιχείο της υπηκοότητας, προκύπτει η κυριαρχία της ελληνικής υπηκοότητας τόσο στα θύματα (139 εκ των 170) όσο και στους θύτες (132 εκ των 168), ενώ ακολουθεί με πολύ μεγάλη διαφορά η αλβανική υπηκοότητα 7 και 12 θυμάτων και θυτών αντίστοιχα. Οι υπόλοιποι αριθμοί αμφότερων των κατηγοριών κατανέμονται σε υπηκοότητες διαφόρων άλλων χωρών, αφενός για τα θύματα Βουλγαρία, Ρουμανία, Γεωργία, Συρία, Σερβία-Μαυροβούνιο, Ρωσία, Ουκρανία, Νεπάλ, Κύπρος, Κίνας, Ιράκ, ΗΠΑ και Ηνωμένου Βασιλείου, αφετέρου για τους δράστες Ρουμανία, Γεωργία, Πακιστάν, Βουλγαρία, Συρία, Ρωσία, Ουκρανία, Νορβηγία, Κίνα και Αρμενία, ενώ στους αριθμούς συνυπολογίζονται και οι εμπλεκόμενοι (θύματα και θύτες) για τους οποίους δεν υφίστανται στοιχεία.

Επιπροσθέτως, με βάση τα στοιχεία που χορηγήθηκαν από την Ελληνική Αστυνομία για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, κατέστη δυνατή η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με τον τρόπο τέλεσης των εγκλημάτων αυτών των χαρακτηριστικών, λαμβάνοντας υπόψη ότι πρόκειται για δεδομένα του αξιόλογου χρονικού διαστήματος μίας δεκαετίας. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα στοιχεία αυτά, ταξινομήθηκαν οι τρόποι που οι δράστες των γυναικοκτονιών επέλεξαν για να διαπράξουν τα εγκλήματά τους κατά τα εξεταζόμενα έτη και όπως παρατηρείται στο κάτωθι Γράφημα 6, ως πιο συνήθης τρόπος, με υψηλό ποσοστό, διαπιστώνεται ο

θανάσιμος τραυματισμός του θύματος από μαχαίρι, ενώ αμέσως μετά έπεται σε επίσης μεγάλο ποσοστό, ο πυροβολισμός με πυροβόλο όπλο (πιστόλι, περιστροφή ή καραμπίνα). Ακολουθούν τα εγκλήματα οφειλόμενα σε κακώσεις, συνεπεία ξυλοδαρμού, χτυπήματα με αντικείμενο (μπαστούνι, πέτρα κ.α.) ή χέρια, και σε ασφυξία, ενώ σημειώνονται και έτεροι τρόποι τέλεσης σε προοδευτικά μικρότερα ποσοστά, όπως αποτυπώνονται στο Γράφημα 6.

Τα παραπάνω ευρήματα, κυρίως δε η θανάσιμη χρήση μαχαιριού στην πρώτη θέση των τρόπων τέλεσης, μπορεί να θεωρηθεί ότι συμπληρώνουν την κυριαρχία των εγκλημάτων γυναικοκτονίας μεταξύ ατόμων που συνδέονται ή συνδέονταν με ερωτική (σύζυγοι-σύντροφοι) ή συγγενική σχέση (κυρίως γονική). Παράλληλα, το ίδιο μπορεί να ειπωθεί για τη διάπραξη γυναικοκτονιών με τους έτερους, πλέον συνηθισμένους τρόπους (πυροβολισμό, ασφυξία και λόγω κακώσεων - σε μικρότερο όμως βαθμό). Κατά συνέπεια, από τη συνδυαστική μελέτη των στοιχείων συμπεραίνεται σύνδεση ανάμεσα στους προαναφερόμενους τρόπους τέλεσης της πράξης και στις σχέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, που εντάσσονται στην άμεση ιδιωτική σφαίρα και στο στενό οικογενειακό κύκλο.

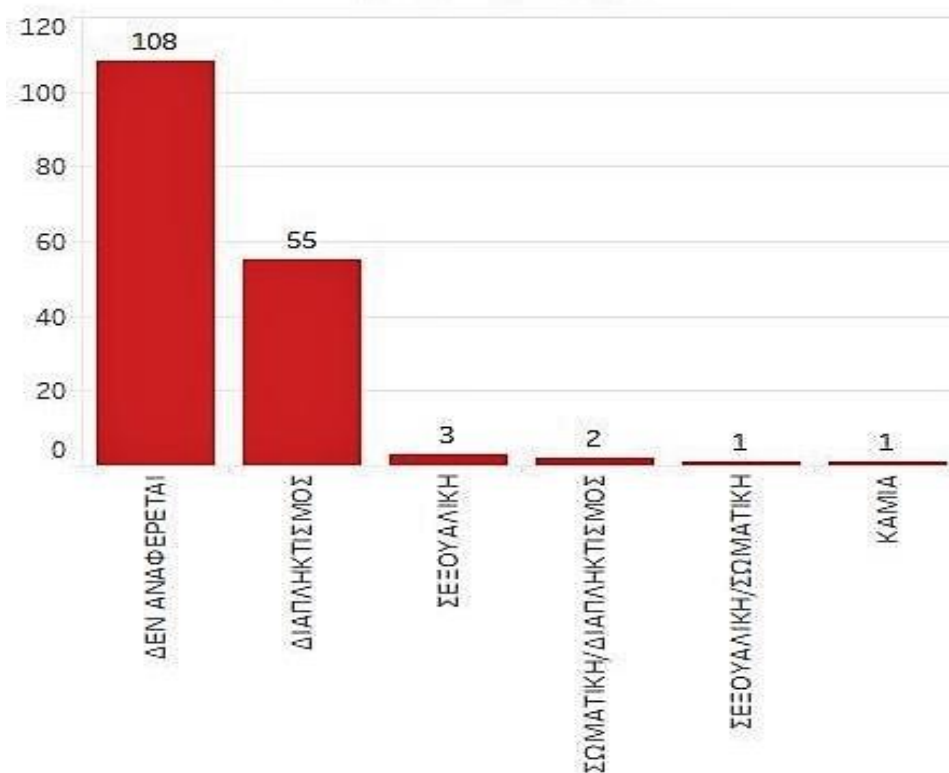
Γράφημα 6. Τρόπος τέλεσης

Από την περαιτέρω επεξεργασία και ανάλυση των χορηγηθέντων δεδομένων, κυρίως της αναλυτικής περιγραφής κάθε υπόθεσης που συμπεριλαμβάνεται σε αυτά, διαπιστώθηκε ότι ήταν δυνατή η εξαγωγή επιπλέον στοιχείων αναφορικά με τις συνθήκες τέλεσης της εγκληματικής πράξης της γυναικοκτονίας. Ειδικότερα, από τις αστυνομικές περιγραφές των υποθέσεων και τα στοιχεία που καταχωρούνται στη ηλεκτρονική βάση δεδομένων, μπορεί να προκύψει η ύπαρξη κακοποίησης του θύματος από το θύτη, όταν αυτή δεν ταυτίζεται με την αιτία θανάτου και λαμβάνει χώρα είτε προθανάτια είτε μεταθανάτια. Η κακοποίηση αυτή μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, σεξουαλική, σωματική ή/και λεκτική, εκφραζόμενη κυρίως ως διαπληκτισμός. Στο σημείο αυτό, πρέπει να επισημανθεί ότι η εξαγωγή των επιπρόσθετων αυτών συμπερασμάτων δεν είναι πάντα δυνατή για το σύνολο των υποθέσεων, καθόσον δεν αποτελούν αναπόσπαστα, αλλά συμπληρωματικά, στοιχεία του βασικού και κολάσιμου αδικήματος της ανθρωποκτονίας (του άρθρου 299 Π.Κ.) που πρέπει να αναφερθεί και ως εκ τούτου η ενδεχόμενη κακοποίηση του θύματος δεν καταγράφεται υποχρεωτικά στις περιγραφές όλων των υποθέσεων, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι δεν υφίσταται.

Στο Γράφημα 7 που ακολουθεί, απεικονίζονται με αριθμούς τα συμπεράσματα της αναφερόμενης ή μη κακοποίησης και των μορφών αυτής για τα 170 θύματα της δεκαετίας που μελετάται· όπως γίνεται φανερό, για το μεγαλύτερο μέρος των υποθέσεων, άρα και των θυμάτων, δεν προκύπτει αναφορά κάποιου είδους κακοποίησης, για το υπόλοιπο δε των περιπτώσεων διαπιστώνεται ότι στο μεγαλύτερο μέρος έχει προηγηθεί διαπληκτισμός ή λογομαχία μεταξύ των εμπλεκόμενων, ενώ αναφέρονται πολύ λίγες περιπτώσεις σεξουαλικής ή/και σωματικής κακοποίησης.

Γράφημα 7. Κακοποίηση θυμάτων

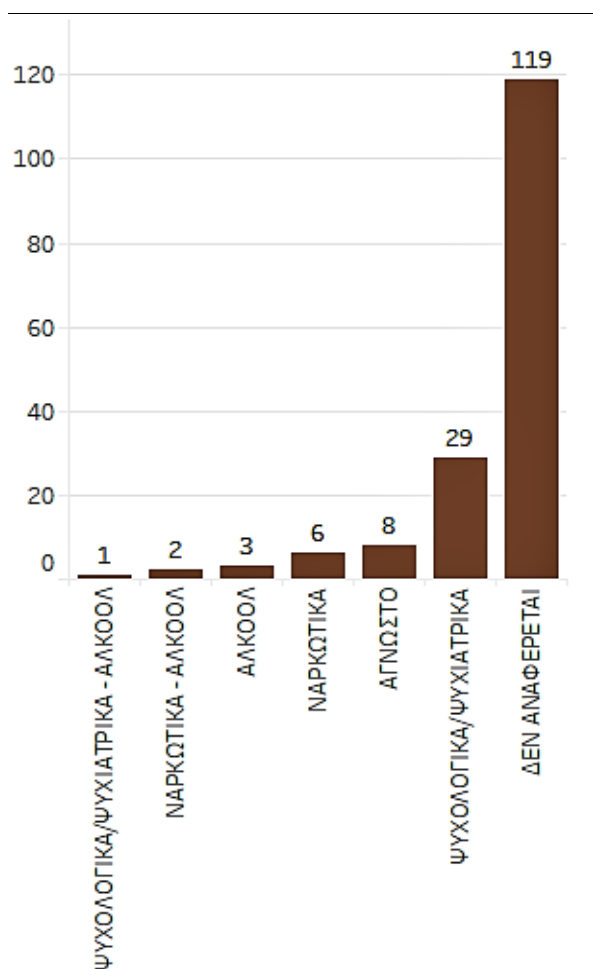
Τέλος, οι περιγραφές των υποθέσεων περιλαμβάνουν στοιχεία σχετικά με τους δράστες και την αναφερόμενη υφιστάμενη κατάστασή τους, προ και κατά τη διάρκεια της τέλεσης του εγκλήματος. Στην κατάσταση αυτή εντάσσονται η ύπαρξη ψυχολογικών προβλημάτων ή και ψυχιατρικών παθήσεων των δραστών, καθώς επίσης η χρήση ναρκωτικών ουσιών ή κατανάλωση αλκοόλ, χωρίς να διευκρινίζεται απαραίτητα αν πρόκειται για χρόνια, σε επίπεδο εθισμού, ή για μεμονωμένο γεγονός. Επιπλέον, από τη μελέτη και ανάλυση των αναφορών των υποθέσεων, προκύπτουν δεδομένα σχετικά με τη συμπεριφορά των δραστών, μετά την τέλεση της αξιόποινης πράξης, συγκεκριμένα η πραγματοποίηση αυτοχειρίας ή η απόπειρα αυτοχειρίας εκ μέρους τους.

Από την ανάλυση των προαναφερόμενων στοιχείων σχηματίσθηκαν αντίστοιχα τα ακόλουθα Γραφήματα 8 και 9, από τα οποία με εξαίρεση την κοινή στα δύο Γραφήματα κατηγορία των 8 αγνώστων δραστών και άρα μη γνωστών στοιχείων

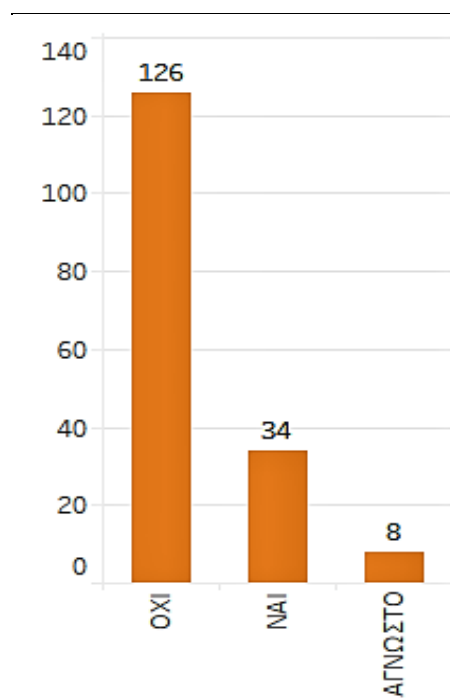
για τη συμπεριφορά τους, πέρα από την αμιγώς εγκληματική, συνάγονται τα εξής συμπεράσματα:

- Για τους 30 εκ των 168 δραστών γυναικοκτονιών αναφέρεται ότι πάσχουν από ψυχολογικά/ψυχιατρικά προβλήματα, ενώ πολύ μικρός αριθμός αναφέρει την κατανάλωση ουσιών ή και αλκοόλ.
- Ομοίως σχεδόν ίδιος αριθμός δραστών (34 από τους 168) προέβησαν σε πράξεις αυτοχειρίας ή αποπειράθηκαν να το πράξουν, αμέσως μετά την διάπραξη των εγκλημάτων τους.

Γράφημα 8. Ψυχολογικά προβλήματα, χρήση ναρκωτικών και αλκοόλ δραστών

Γράφημα 9. Αυτοχειρία ή απόπειρα αυτοχειρίας δραστών

Κεφάλαιο 5ο

Συζήτηση – Συμπεράσματα της έρευνας – Γενικά συμπεράσματα

Όπως κατέστη αντιληπτό από τα γραφήματα με τα αποτελέσματα της έρευνας στο προηγούμενο κεφάλαιο, το ποσοστό που προέκυψε κατά τη συγκριτική εξέταση των υποθέσεων γυναικοκτονίας με το σύνολο των ανθρωποκτονιών από πρόθεση (κατά παντός φύλου) σε όλη την επικράτεια, ξεπερνάει τον τριπλασιασμό του μεγέθους του από το πρώτο (2012) στο τελευταίο έτος (2021) της υπό εξέταση δεκαετίας, ενώ τα σχηματιζόμενα ποσοστά στα ενδιάμεσα έτη εμφανίζουν μία σχετική σταθερή κίνηση χωρίς εξαιρετικά έντονες αυξομειώσεις. Εξ αυτών οδηγούμαστε στο εμφανές και εύλογο συμπέρασμα ότι το φαινόμενο της γυναικοκτονίας παρουσιάζει αυξητική πορεία κατά τη δεκαετία αυτή, σε αντίθετη κίνηση από το ευρύτερο πεδίο των εγκλημάτων ανθρωποκτονίας που εμφανίζουν αξιοσημείωτη μείωση.

Προς επιβεβαίωση του εν λόγω συμπεράσματος, λαμβάνεται επίσης υπόψη το μερίδιο που οι υποθέσεις γυναικοκτονίας καταλαμβάνουν στις γενικότερες ανθρωποκτονίες με θύματα άτομα θηλυκού γένους, καθόσον από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι σχεδόν στο σύνολο του εξεταζόμενου χρονικού διαστήματος τα εγκλήματα με κίνητρο το φύλο αποτελούν το ήμισυ ή και πλέον αυτού των ανθρωποκτονιών σε βάρος γυναικών.

Κατόπιν των ανωτέρω, απαντώντας παράλληλα έτσι στο βασικό ερευνητικό ερώτημα της παρούσας εργασίας, γίνεται δεκτό ότι η γυναικοκτονία αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο υπαρκτό και ραγδαία αναπτυσσόμενο, αναλογιζόμενοι συμπληρωματικά τη συνεχή διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων. Σε κάθε περίπτωση, από τη συνδυαστική εξέταση της μελετηθείσας βιβλιογραφίας και των αναλυθέντων στοιχείων καταδεικνύεται ότι πρόκειται για μία γνωστή σε παγκόσμια κλίμακα, προϋπάρχουσα κατάσταση, που φαίνεται να βρίσκεται σε έξαρση, αποκτώντας προοδευτικά όλο και μεγαλύτερο μέγεθος και συνακόλουθα κερδίζοντας αυξητική προβολή.

Ωστόσο, από την ανωτέρω αποδεκτή διαπίστωση περί αύξησης των γυναικοκτονιών ως πραγματικό γεγονός και όχι ως αυτοτελές αποτέλεσμα μίας κατασκευασμένης πραγματικότητας, δεν καταρρίπτεται το υπόλοιπο μέρος του

ερευνητικού ερωτήματος, διότι οφείλουμε να μην παραγνωρίσουμε ή υποβαθμίσουμε το ρόλο των μέσων επικοινωνίας στη διασπορά του σχετικού όρου στη σύγχρονη κοινωνία με την ανάδειξη και την επαναλαμβανόμενη χρήση του, ενός όρου που μέχρι το έτος 2018 και την υπόθεση Τοπαλούδη στη Ρόδο τύγχανε άγνωστος ή βρισκόταν τουλάχιστον σε καθεστώς αφάνειας. Ειδικότερα, η εμφάνιση και η παραμονή του όρου γυναικοκτονία στη δημόσια σφαίρα και συζήτηση όχι μόνο οφείλεται, αλλά και συντηρείται ως ένα σημείο από τα ίδια τα μέσα και προς όφελος των μέσων, για την ικανοποίηση του πρωταρχικού σκοπού τους, δηλαδή την προσέλκυση και διατήρηση της κοινής γνώμης, ο οποίος – όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφική επισκόπηση του δεύτερου κεφαλαίου – επιτυγχάνεται μέσω προβαλλόμενων υποθέσεων βίας και εγκληματικότητας, όπως οι περιπτώσεις γυναικοκτονίας.

Αν και οι αιτίες που γέννησαν και διατηρούν ενεργό το φαινόμενο της γυναικοκτονίας ενδεχομένως ποικίλλουν και δεν περιορίζονται στην επίδειξη και επιβολή της ανδρικής υπεροχής και κυριαρχίας έναντι της «εκ φύσεως» κατωτερότητας του θηλυκού γένους, παράλληλα δε οι λόγοι που οδηγούν σε έξαρση του φαινομένου προφανώς μεταβάλλονται ανάλογα με την εποχή και τις τρέχουσες συνθήκες της κοινωνίας – ενδεικτικά για το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα 2012-2021 αναφέρονται η οικονομική κρίση και η περίοδος της πανδημίας λόγω covid-19 και οι επιπτώσεις τους σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο – ανήκουν όμως στη σφαίρα άλλης ευρύτερης συζήτησης, διαφορετικού αντικειμένου από αυτό που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Ωστόσο, πέρα από την απάντηση στο ως άνω ερευνητικό ερώτημα, μέσα από την ανάλυση των στοιχείων από τις υποθέσεις της υπό μελέτη δεκαετίας, καθίσταται δυνατό να εξαχθούν επιπρόσθετα συμπεράσματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τις συνθήκες τέλεσης των εγκλημάτων γυναικοκτονίας, ώστε να αποτελέσουν ένα πρόσφορο πεδίο για την περαιτέρω διερεύνηση και ανάλυση του φαινομένου.

Πιο αναλυτικά, ένα χρήσιμο συμπέρασμα εντοπίζεται στην κατηγοριοποίηση των υφιστάμενων σχέσεων ανάμεσα στα θύματα και τους θύτες. Επιβεβαιώνοντας τα αναφερόμενα στη βιβλιογραφία, μεταξύ αυτών τα κείμενα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, αλλά και η διευρυμένη ταξινόμηση των εν λόγω σχέσεων βάσει

του στατιστικού πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών, η ερωτική σχέση μεταξύ των εμπλεκόμενων εμφανίζεται να καταλαμβάνει τη συντριπτική πλειοψηφία, ως αναμενόταν, με τη συγγενική σχέση να ακολουθεί με υψηλό αριθμό και η λίστα να ολοκληρώνεται με τους υπόλοιπους τύπους σχέσης ή την πλήρη έλλειψη αυτής.

Επιπλέον, σε ενδελεχέστερη επισκόπηση της απεικόνισης των σχέσεων στην αναλυτική μορφή τους στο προηγούμενο κεφάλαιο, κυρίως αυτών στις πρώτες θέσεις ταξινόμησης, παρατηρείται ότι σε κυρίαρχη θέση και με αξιοσημείωτη απόσταση από τις υπόλοιπες βρίσκεται η νυν συζυγική σχέση, η οποία κατά κύριο λόγο, πλην ελαχίστων περιπτώσεων, συνοδεύεται από συμβίωση μεταξύ των δύο μερών. Αμέσως μετά ακολουθούν με την ίδια αριθμητική κατάταξη η τρέχουσα σχέση μεταξύ ερωτικών συντρόφων και η γονική σχέση μητέρας – υιού, στις οποίες τα μέρη ομοίως συχνά συνοικούν. Αν και σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για την ενδοοικογενειακή βία η υφιστάμενη – τρέχουσα κατά τη διάπραξη του εγκλήματος σχέση, αλλά και η συμβίωση θυμάτων και θυτών έχουν ξεκάθαρα υποβαθμιστεί και θεωρούνται επουσιώδη δεδομένα για την ποινική αντιμετώπιση, οι εν λόγω διαπιστώσεις καταδεικνύουν την ισχυρή συχνότητα τέλεσης των αδικημάτων αυτής της μορφής εντός του οικογενειακού ιστού και της κοινής οικιακής εστίας. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει αυτές να κρίνονται ομοίως επουσιώδεις, αλλά να λαμβάνονται υπόψη κατά την κοινωνική διερεύνηση της γυναικοκτονίας.

Αναφορικά με τα λοιπά αποτελέσματα της μελέτης, αναμενόμενο μπορεί να θεωρηθεί αυτό περί της τοπικής ταξινόμησης των υποθέσεων γυναικοκτονίας, με το 1/3 αυτών να εντοπίζεται στα γεωγραφικά όρια της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής, δεδομένου προφανώς του ότι εξαιρετικά υψηλός αριθμός των κατοίκων της χώρας συγκεντρώνεται στο αστικό κέντρο της πρωτεύουσας και πέριξ αυτής εντός του νόμου Αττικής. Αμέσως μετά, αλλά με αξιοσημείωτη διαφορά ακολουθούν οι γυναικοκτονίες που διαπράττονται στις περιοχές της συμπρωτεύουσας στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης, σε ίδιο σχεδόν αριθμητικό επίπεδο με τις Γενικές Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις Κρήτης και Πελοποννήσου, ενώ έπεται η ΓΕ.Π.Α.Δ. Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης. Τέλος, το εναπομείναν 1/3 των υποθέσεων γυναικοκτονίας διαμοιράζεται στις υπόλοιπες 9 από τις 14 ΓΕ.Π.Α.Δ. της χώρας.

Περαιτέρω, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο τέταρτο κεφάλαιο, η ανάλυση επί των δημογραφικών χαρακτηριστικών των θυμάτων και των θυτών, συγκεκριμένα η υπηκοότητα, η ηλικία και το φύλο για τους δράστες, δεν προσέφερε αξιόλογα στοιχεία, χρήσιμα για την εξαγωγή νέων συμπερασμάτων. Ειδικότερα, δεδομένου του ευρύτερου τόπου τέλεσης των εξεταζόμενων υποθέσεων, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός του υψηλού, σχεδόν καθολικού, ποσοστού της ελληνικής υπηκοότητας θυμάτων και δραστών, ενώ σε αμφότερες τις κατηγορίες παρατηρείται μεγάλη διασπορά του ηλικιακού εύρους, με αποτέλεσμα να μην εξάγεται κάποιο συμπέρασμα ιδιαίτερης σημασίας. Τέλος, διαπιστώνεται ότι το ανδρικό φύλο κυριαρχεί στη διάπραξη των γυναικοκτονιών, δεδομένου ότι αναφέρεται μόνο μία γυναίκα δράστης-συνεργός στη δολοφονία της μητέρας της από το σύντροφό της και έτερο άρρεν δράστη. Με αυτόν τον τρόπο, επιβεβαιώνεται η βιβλιογραφία που προκύπτει από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας σχετικά με το φύλο των δραστών, ενώ παράλληλα θεωρείται εύλογο στοιχείο, διατηρώντας υπόψη ως βασικό κίνητρο της γυναικοκτονίας το θηλυκό γένος του εκάστοτε θύματος.

Ωστόσο, ως αξιόλογα, κυρίως προς χρήση και περαιτέρω διερεύνηση σε μελλοντική ερευνητική διαδικασία, κρίνονται στοιχεία που προέκυψαν από τα χορηγηθέντα δεδομένα σχετικά με τις συνθήκες τέλεσης των εγκλημάτων γυναικοκτονίας. Εν πρώτοις, τίθεται η ταξινόμηση του τρόπου-μέσου με τον οποίο κάθε δράστης επέλεξε να διαπράξει το έγκλημά του, κατά την οποία προέκυψαν ως πρώτοι και άρα πλέον συνήθεις τρόποι στις επιλογές των δραστών ο θανάσιμος τραυματισμός των θυμάτων με νύσσον και τέμνον όργανο (κυρίως μαχαίρι) και ο θανάσιμος πυροβολισμός με πυροβόλο όπλο (πιστόλι, περιστροφικό, κυνηγετικό), ενώ ακολουθούν η πρόκληση κακώσεων και η ασφυξία των θυμάτων.

Υπόψη επίσης πρέπει να ληφθούν τα αποτελέσματα σχετικά με την αναφερόμενη κακοποίηση των θυμάτων από τους θύτες, η οποία όμως δεν ταυτίζεται με την αιτία θανάτου, αλλά αφορά συμπληρωματικό στοιχείο και η οποία εκφράζεται κατά κύριο λόγο με τη μορφή διαπληκτισμού - λογομαχίας πριν την τέλεση της πράξης· ωστόσο, επ' ουδενί θα δικαιολογείτο να μην επισημανθεί η διαπίστωση ότι στο μεγαλύτερο μέρος των υποθέσεων δεν γίνεται καμία αναφορά σε τυχόν κακοποίηση, οποιασδήποτε μορφής (λεκτικής, σωματικής, σεξουαλικής), σε

βάρος του θύματος, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι δεν υπήρξε τέτοια, καθώς τέτοιο συμπέρασμα ελλοχεύει ο κίνδυνος να χαρακτηρισθεί ως αυθαίρετο.

Καίτοι τα αναφερόμενα στις δύο προηγούμενες παραγράφους ερευνητικά αποτελέσματα εκφεύγουν από το σκοπό της παρούσας έρευνας, άποψη της εκπονούσας αυτήν αποτελεί ότι ενδεχόμενη συνδυαστική εξέταση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων, από κοινού με τα αντίστοιχα που προέκυψαν σχετικά με τις σχέσεις θυμάτων και θυτών, θα μπορούσαν να προσφέρουν καινούργια συμπεράσματα σχετικά με το υπό εξέταση φαινόμενο. Ενδεικτικά, σε μία πρώτη ανάγνωση, διαφαίνεται ένα είδος σύνδεσης ανάμεσα στην κυριαρχία της συζυγικής-ερωτικής και της γονικής σχέσης και της συχνά συνακόλουθης συμβίωσης θυμάτων και δραστών, στον τρόπο τέλεσης της πράξης με τη θανάσιμη χρήση μαχαιριού ή πυροβόλου όπλου, μέσα δηλαδή προσβάσιμα στους θύτες εντός της οικίας τους και τέλος στην αναφορά έντονου διαπληκτισμού μεταξύ των εμπλεκομένων πριν την τέλεση της πράξης, η οποία πολύ πιθανόν να υποθάλπει μία γενικότερη κακοποιητική κατάσταση σε βάρος των θυμάτων. Ωστόσο, η ανάδειξη συμπερασμάτων όπως αυτό απαιτεί προηγούμενη, πιο ενδελεχή διερεύνηση, η οποία θα ήταν εφικτή στο πλαίσιο έτερης μελέτης, υπό διαφορετικά κριτήρια.

Το ίδιο μπορεί να λεχθεί για την ύπαρξη ψυχολογικών προβλημάτων – ψυχιατρικών παθήσεων ή χρήσης – εθισμού των δραστών σε ναρκωτικές ουσίες και αλκοόλ, όπου αυτά αναφέρονται, καθόσον για το μεγαλύτερο μέρος των υποθέσεων δεν υπάρχει τέτοια καταχώρηση. Τα άτομα που υπόκεινται σε τέτοιες καταστάσεις δεν μπορούν να αποκλεισθούν ως δράστες γυναικοκτονίας, καθόσον όπως εξηγήθηκε στο τέλος του τρίτου κεφαλαίου, κάτι τέτοιο δεν υφίσταται ξεκάθαρα στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, καθώς επίσης η αποδοχή ή η απόρριψη ύπαρξης αυτών των χαρακτηριστικών καθίσταται ασφαλέστερα ξεκάθαρη και λαμβάνεται υπόψη σε επόμενο στάδιο του ποινικού συστήματος και όχι στο πρώτο προανακριτικό στάδιο της Ελληνικής Αστυνομίας, από όπου αντλήθηκαν τα επεξεργασθέντα δεδομένα της παρούσας εργασίας. Ομοίως, υπό το ίδιο σκεπτικό, η μεταγενέστερη της εγκληματικής πράξης συμπεριφορά των δραστών με το να προβούν ή έστω να επιχειρήσουν αυτοκτονία θα ήταν ιδανικότερο να μελετηθεί σε ένα διαφορετικό

ερευνητικό πεδίο με άλλη προσέγγιση, συμπεριλαμβάνοντας π.χ. έρευνα ιστορικού του δράστη.

Εν κατακλείδι, γίνεται δεκτό το ενδεχόμενο συμπεράσματα όπως τα ανωτέρω να θεωρηθούν ενδεικτικά, καθόσον προέκυψαν από τη μελέτη μίας συγκεκριμένης δεκαετίας, ωστόσο μπορούν να ληφθούν υπόψη ως τροφή για περαιτέρω σκέψη και προβληματισμό γύρω από το τεράστιο θέμα που ονομάζεται «γυναικοκτονία». Σε κάθε περίπτωση, στον απόηχο του παρόντος πονήματος, καθίσταται αδιαμφισβήτητο ότι το φαινόμενο της γυναικοκτονίας είναι κοινωνικό, ευρισκόμενο πράγματι σε έξαρση και δεν πρόκειται απλά για ένα κατασκευασμένο πεδίο προς εκμετάλλευση εκ μέρους των μέσων επικοινωνίας. Αντίθετα, η αυξητική του πορεία φανερώνει ότι πρόκειται για μία υπαρκτή χρόνια κατάσταση, που χρήζει μεγαλύτερης προσοχής και ενδεδειγμένης μελέτης, προκειμένου να γίνει στο μέγιστο κατά το δυνατό βαθμό κατανοητή και εν συνεχεία να μπορεί να γίνει συζήτηση για την αντιμετώπισή της.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αρτινοπούλου, Β. (2020). Γυναικοκτονίες: Εννοιολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα. Στο Γ. Πετράκη (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, Ερωτήματα και Ερωτηματικά* (σσ. 32-41). Αθήνα: Gutenberg.
- Berger, P., & Luckmann, T. (2003). *Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας*. (Γ. Κουζέλης, Δ. Μακρυνιώτη, Επιμ., & Κ. Αθανασίου, Μεταφρ.) Αθήνα: Νήσος.
- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. (Α. Αϊδίνης, Επιμ., & Π. Σακελλαρίου, Μεταφρ.) Αθήνα: Gutenberg.
- McQuail, D. (2003). *Η θεωρία της Μαζικής Επικοινωνίας για τον 21ο αιώνα*. (Σ. Παπαθανασόπουλος, Επιμ., & Κ. Μεταξά, Μεταφρ.) Αθήνα: Καστανιώτη.
- Γάτσας, Β. (2008). *Σωματική κακοποίηση γυναικών από τον σύντροφό τους και η αντιμετώπιση του φαινομένου από την αστυνομία*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. doi:10.12681/eadd/17466
- Γκασούκα, Μ. (2020). Παλιά Ιστορία σε σύγχρονα πλαίσια: Θηλυκοκτονία/Γυναικοκτονία. Στο Γ. Πετράκη (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, Ερωτήματα και Ερωτηματικά* (σσ. 55-69). Αθήνα: Gutenberg.
- Γκόνη - Καραμπότσου, Α. (08/04/2021). *Γυναικοκτονία: η έμφυλη διάσταση του αδικήματος της ανθρωποκτονίας*. Ανάκτηση 10 30, 2022, από Syntagma Watch: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/gynaikoktonia-h-emfylh-diastash-tou-adikhmatos-ths-anthrwpoktonias/>
- Γκόνη - Καραμπότσου, Α. (2020). *Γυναικοκτονία: Μία συγκριτική εξέταση σε διεθνές, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανάκτηση από <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/2935522/theFile>
- Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE). (χ.χ.). Γυναικοκτονία. Ανάκτηση 11 10, 2022, από <https://eige.europa.eu/el/taxonomy/term/1128>

- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2019). *Σύμβαση Κωνσταντινούπολης: όλα τα κράτη μέλη να την επικυρώσουν άμεσα*. Δελτίο Τύπου 28/11/2019. Ανάκτηση 11 25, 2022, από <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20191121IPR67113/sumvasi-konstantinoupolis-ola-ta-kрати-meli-natin-epikurosoun-amesa>
- Κάλφα, Μ., & Χατζηφωτίου, Σ. (2021). Η αποτύπωση της έμφυλης βίας και της γυναικοκτονίας στον δημόσιο λόγο. Στο Γ. Π. Ν. Βαΐου, *Έμφυλη βία - Βία κατά των γυναικών* (σσ. 243-255). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Κοντοχρήστου, Α. (2021). Από την έμφυλη βία στη γυναικοκτονία. Το παράδειγμα της Ελλάδας μέσα από το μοντέλο της Ιταλίας. Στο Γ. Π. Ν. Βαΐου, *Έμφυλη βία - Βία κατά των γυναικών* (σσ. 213-226). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Κράνη, Μ. (2018). *Οι Εικόνες των ΜΜΕ για την αστυνομία - συγκριτική ανάλυση ερευνών*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Ανάκτηση από <http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&pid=iid:18674&lang=>
- Λαμπροπούλου, Έ. (1999). *Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας: Η περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μιχαλακέλη, Ά. (2020). Η γυναικοκτονία στο δημόσιο λόγο και τη δημόσια σφαίρα. Στο Γ. Π. (επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, Ερωτήματα και Ερωτηματικά* (σσ. 87-96). Αθήνα: Gutenberg.
- Πετράκη, Γ. (2020). Οι γυναικοκτονίες είναι αόρατοι φόνοι. Στο Γ. Π. (επιμ.), *Γυναικοκτονίες : διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (σσ. 19-31). Αθήνα: Gutenberg.
- Σταυρακάκης, Γ. (2013-2014). *Ανάλυση Πολιτικού Λόγου Ενότητα 3η: Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας και ο ρόλος του λόγου, κείμενο για το Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, Α.Π.Θ.* Ανάκτηση 10 25, 2022, από <https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS139/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/3.%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CE%AE.pdf>

Ξενόγλωσση

European Institute for Gender Equality (EIGE). (χ.χ.). Femicide. Ανάκτηση 11 20, 2022, από <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/femicide>.

Lagos Lira, C., & Toledo, P. (24/07/2014). *The Media and Gender-Based Murders of Women: Notes on the Cases in Europe and Latin America*. Retrieved 12 04, 2022, from Heinrich-Böll-Stiftung Brussels European Union: <https://eu.boell.org/en/2014/07/24/media-and-gender-based-murders-women-notes-cases-europe-and-latin-america>

Organization of American States (OAS). (n.d.). About the Belém do Pará Convention. Retrieved 11 20, 2022, from <https://www.oas.org/en/mesecvi/convention.asp>

UN Women & UNODC. (14/12/2022). Statistical framework for measuring the gender-related killings of women and girls. Ανάκτηση 01 25, 2023., από <https://data.unwomen.org/publications/statistical-framework-measuring-gender-related-killings-women-and-girls>

United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women). (χ.χ.). The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Ανάκτηση 11 20, 2022, από <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>